

रवि शास्त्र, इखाळें, यल

ह

ना

खें

(उखान कोष)

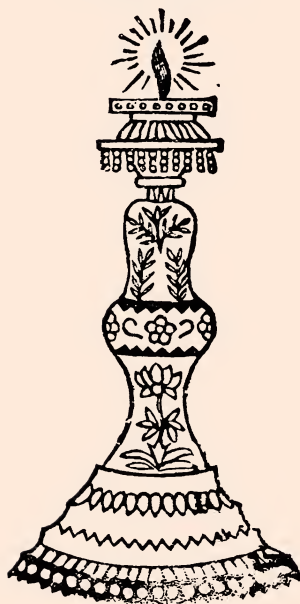
मुंम्ह
सत्यमहोन जोशी

पिकाम्ह

चवसा पासा

छुनाखँ

(उखान कोष)

चवसापासा

सत्यमोहन जोशी

न्हापां

१०००

ने० सं०

१०७८

मू

१।५०

पिकाह--

‘ चवसापासा ’

कहिति, कान्तिपुर
नेपाल ।

(व्याक्र अधिकार सुरक्षित)

थाकू--

सरस्वती प्रेस
कहिति, कान्तिपुर

धन्यवादया पात्र

स्वर्गीय साहु सम्यक रत्नया नामं वेकया भाषा प्रेमी कायभाजु भक्तवीरसि व रत्नमान सिजुपिसं माको चन्दा दां प्रदान याना 'खत्वा व खँ भाय्' च्वसापासाया पाखें पिकायेका दी थें नतुं थ्व छुनाखं (उखानकोष) सफूयात नं माको चन्दा दां प्रदान याना थ पूज्य बोया नामं हे च्वसापासाया पाखें प्रकाश याका दीगुलि च्वसापासा परिवार वेकपि प्रति आपलं कृत्य कृत्य जुया च्वंगु दु । भाषा साहित्यया क्षेत्रे वेकपिसं थथे हे अमूल्यगु योगदान प्रदान याना सेवा यायां वने फयेमा, तथा थ्व सेवाया फलं स्वर्गीय साहु सम्यक रत्नया दिवंगत आत्मां शान्ति प्राप्त यायां च्वने फयेमा ।

च्वसापासाया प्रति मां भाषाया नातां फयां फको सेवा याना सफू लल्हाना व्यूम्ह भाजु सत्यमोहन जोशीजुयात जा जिमिसं न्हाको धन्यवाद व्यूसां गाइगु मखु ।

कान्तिपुर

१३ थिला थ्व ने.सं. १०७८

—च्वसापासा

थगु खँ

मां भाषाया नातां सकसियां मंकागु सम्पत्ति जुया च्वंगु “खँत्वा व खँभाय्” ह्यापांहे छिकिपिनिगु सेवाय् प्रकाश याय् धुंगु दु ; अझ थुकिया “तँसा” नं ।

थ्व छुनाखँया नामं संग्रह जूगु उखान कोष नं थौं छिकिपिनिगु सेवाय् ब्वे हया च्वना । थ्व सफुति नेपाल भाषाया उखान धुकूया फिन्खुब्वे छब्व जक संग्रह सिद्ध यात धासां जिगु ल्याज्या सफल जूगु भापी दै ।

थ्व सफुती भाजु रामचरण मल्ल व भाजु प्रेमसुन्दर प्रधानपिसं आपालं तँसा ब्वयाहया दीगु दु, थथे हे मेमैपिं भाषा प्रेमी सज्जनपिसं नं तँसा ब्वयाहया दिल धासा नना नं हे थुकियागु छगू तथंगु कोष पिकायेगु सौभाग्य प्राप्त ज्वी ।

ललितपुर

थिलापुही ने०सं० १०७८

—सत्यमोहन जोशी

छुनाखँ

अ

अन अथे धन थये यायेगु मथ = प्यखनं आपइं थीका
थयेहे याये थका थये मफेगु ।

असचा मालां हेगथा लू = छता मागुलिगु वस्तु माला
जुसा छता असूल्यगु दुर्लभगु वस्तु जुयावेगु ।

असस्तोषि सदां दुःख, सन्तोषि सदां सुख = न्याफो
यसां मथा घया जुल कि दुख जुया च्वनि, दुगुली मन तपाका
च्वन कि सुख जुया च्वनि ।

अबु पासा खेँ लोसा = ज्वी मखुगु खेँ; सुक महु
खेँ या अर्थे

अहिंस मिसाया घले गंगा अखुं हीर्थ नमो नमो =
अहिंसहा मिसायात घले च्वंगु लहे गंगा बराबर; आपा अहिंसहा
ज्या थगाहाहा मिसायात उपमा बीगु ।

अहिंसया दुमं ज्या = अहिंसहा मनूयात भन अप्पो ज्या
योगु मोर वै; अहिंस जुल भन अप्पो ज्या याये माल धेगु अर्थे ।

अबु मन्यू व्वाजु न्यू = थ बका मजुसे बत बका उबीगु ।

अजिया न्होने प्योँ उले मछा = माथाय् मागु ज्या
याना कयने मफेगु; मछाले म्हाथाय्ने मछाला ज्वीगु ।

अजि वोगु व जा बूगु पाय्छि = ठीक नक्सां ईंयो मिले
जू वैगु ।

अय्या थय्या मेसिया कपा = न्हागु ज्या जूसां आखिरे
निर्दोषिह्वा मेचिया काल उवीगु ।

अभू माय्केँ धाटे सिंकेँ [भे सिंकेँ] = साक
नयाज्जी माबले मसाक नयाज्जीगु, साक वये म्वाबले मसाक
नये मालिगु ।

अबु मसी ज्या पा = समय व ज्या बर्बाद जुया च्छनिगु ।

अजिकयात वो पँ = दुखियात देव रक्षा या ।

अबुयात दिगुबो कयना चताँमधि खुया नयेगु = भ्रंग
ल्लायेगु (छलकपट) ज्या यायेगु ।

अबुया खँ गनातये मदुल्ल काय्नें, भातया खँ गनातये
मदुल्ल कलातं खिचा मस्युको दुख सी = मने खँ मथाह्य
मनूनं दुख सी धैगु अर्थे ।

अगुणीले जिचा, गुणीले खिचा = जिचाभाजु वैगुणि
ज्जी, खिचा धैह्य गुणिहे ज्जी ।

अबुजुं नया स्यूला कयातु = अबुजुं छु छु यात वहे वहे
याये योगु ।

अप्पाया लिस न्वहतं = बदला कायेगु ज्या ।

अप्पाया मिखा मदु = अर्थ स्पष्टहे, जू; तँ बोद्ध मनूनं
मिखां छुं मखं धैगु अर्थेन ।

आय् बुर्या काय् ब्वीला, प्वाथं निसें ग्वाय् ब्वीला =
ह्थाय् चायांजक ज्या ज्वी मखु ।

आपा जुल कि सावने खांयू = अर्थ स्पष्टहे जू ।

आजुया मूसि छय्या छुसि = आजुपिन्सं तयावंगु कीर्ति
या दयेका वंगु बस्तु छय् व्ही मचाया पोले नष्ट भ्रष्ट ज्वीगु
या ज्या ख्यले मज्वीगु ।

आकासे स्वया थुकना बिर्या थगु ख्वाले चिच्चा वो =
थमं यानागु ज्यां थतनतुं मभिगु परिणाम वैगु ।

आलु छधानिया फय् गुधानि = छुं बस्तुया मोल छुनि
छुथें ज्वीक उपहास यायेगु ।

आग्वारा निग्वारा स्वर्ग बाय्, स्यूता नर्क बाय् =
मस्यूपिं, मसपिं मनूतेत शिरपा दैगु, स्यूपिं, सपिं मनूतेत
मभि वया च्वनिगु ।

आवे लातले भावे मला, भावे मलाका आवे लाना
छु याये = भिना च्वतले भिके मस, मभि ज्वीवं भिके
स्वयां छु यायेगु ।

आपा जान्ने जुलकि ह्वासे लुकि हाई = जित्ति सस्यू
सुंमदु धका जुलकि खने मदेक ज्याखँ स्थों वे फु; आपा घमन्ड
यातार्क घमन्ड चूर्ण ज्वी ।

आलु व्यूसा पालु, पालु व्यूसा आलु = छता व्यूसा,
छता धाईह; अखह ।

आपा न न्यातकि वा वै मसु = आपा खँ ल्हाइपिन्सँ ज्या
याई मसु ।

आख नवो पाछै बन्का = आख मसलकि थाकुगु ज्या
याना उबी मालि; विद्या मसलकि दुख उबी ।

इ

इपुया ह्या सुनां खँ? = मामूलिगु अकुरपरुपं बया
रुचनिगु खँ सुनां बिचा याई; पूर्ण विवरण कया उयोखँ याये
फेमलु; ल्हागु ज्या खँ यासा खिन्थाय् बया च्वनि ।

इबि धाये पा, भ्नी न्यने पा = करपिनि दुख फुना सुख
जुया च्वन, भ्नी सुख फुना दुख जुया च्वन; दुख जुया च्वसां
खइयाना च्वने पा ।

इ खाल यखे खै [ई खिया घाखं यखे खै] = न्हाये
जुसां थ मनु घेछा यपाखेहे नी; थथ कवलं थ पाखे खै ।
ईखे विष नै = मबूनं जेरि साधनं यायेत गहे स्थनिगु
ज्यानं याई ।

उ

उकु तुकु नो मवा बकुला मगत = कु ककु क च्वना थगु
ज्या सिद्ध याइहा; कतिला पाइहा ।

उखे ख थुखे ख थगु ल्हा दम ख = करपिनि थथे
थथे थका बिचा यायेगु सिधे थत थमं हासिकेगु सि; थगु
नखे अनुसार ज्याखँ या ।

श्री

औसर ब्रह्म औकार तक = ज्या खँ ज्वीगु मौको धेगु,
छक जकहे वे न्हापा लिपा ईरपो धेगु यको वया चर्चोसा ।

अं

अंगल नो वार्द मखु, पलिमं कुतु' वैमखु = प्यखें
असहाय जुसेलि दैपनं सहाय यार्द मखु ।

अंगते च्वयातह्य मत्तु' डीरामा तुने यो = गुबलें गुबलें
असम्भवगु ज्याखँनं सम्भव ज्वी फु ।

अंगयादे न्हायपं दु = न्हाथेजागु गुप्तिगु खँनं
पिज्वया वनेकु धेगु अर्थे ।

क

कमिया स्वाने भ्वाथ, दकमिया अंग भ्वाथ = लहाती
ज्या दुपि मनूते भन थगु छें भिकेगु कुत मदु; करपिनिगु
जक वास्ता याना थगु वेवास्ता यायेगु ।

कर्किया ब्वे ला आपा दु = थके दुगुली सन्तोष मजूस्ये,
कर्किया थथे दु अथे दु धका लोभी जुया स्वया ज्वीगु ।

कर्किया ज्या थ लिमला = कतया ज्यां थत पंगल जुया
च्वनिगु ।

कयता चीत काप मदु, इलां तयेत काप = आवश्यकीय
ज्याय् मागु वस्तु खर्च मयासे अनावश्यकगु ज्याय् खर्च
यायेत स्वैगु ।

कम् प्पानं लैं थस्वो लका थका मद्दु = विचा मतसे निर्भय जुया उवीगु।

कयगु कुण्डि ज्वा स्वतले मले कुण्डिह्ववा = भतिचा फाइदा उवीगुया ह्याचा यातले आपाचा नोकसान जूं वनिगु।

कतकं मखुसां थगंहे कंलाका = थत थमं प्रशसा याना उवीगु।

कलिं कलिं कर्णेस, जलिं जलिं जर्णेस = सकं भलाद-
मिजक, ज्यायाइपि सुं मद्दु।

कपा लं भा मखं = लुं वस्तु प्राप्त यासां उकि थागु
सदुपयोग याये मफैगु कचिकं धन प्राप्त याना हास नास
उवीगु।

करपिनिगु मत्या थगु खित्या = करपिनिगु उत्तम वस्तु
यातनं हेलायागु दृष्टि तुळ्ळ याना तुळना यायेगु।

कन मित्रु व थ शत्रु उथें ज्वा मखु = थत थ मनूतेसंहे
(शत्रु भावा जूसां) आखिरे दया माया तै गुरु कि अन्यजनं
(मित्रहे जूसां) तै मखु।

करपिनिगु भरं ज्वा उवी मखु = करपिनिगु भरै एक
ज्या मयासे थगुहे भरेनं ज्या यायेमा।

कसिया प्वाके दुकुं, म्हायमचाया प्वाके भौमचा =
स्थिर जुया चवने फौ मखुगु अर्थ।

कयगु केलां की सी = छता ज्या यासा छता ज्याय,
सदृश्यकरं प्रपञ्चित याये माला चवनिगु।

करपिन्याय् गुभाजु ज्जी स, थयाय् जजमर्जि मस =
छता ज्याय् जक निपुण्ह्य; ककित ज्या स्यने सह्य थ ज्या
मसहा ।

करपिनिगु वजि थ कजि = चापं चवने स्वाकं नां त ज्जीगु
करपिनिगु धने थ सन्मानित ।

कत वनोगु मो स्या थ वने तुति स्या = कर्कियात विश्वा-
स याये मफुह्य भमं ज्या यानानं वयने मफुह्य ।

कर्पनं दह त्वापुयां त्वाप्पीला = ज्जीमखुगु ज्या कल्पना
यावेगु ।

कर्कियात जूसा वेदान्ति थत जूसा प्राणान्ति = कत
दुःख व थ दुःख सम भावं स्वे मर्गुगु ।

कर्किया म्हुतु चो फैसु = कर्पिसं याना ज्जीगु
आलोचना पना ज्जी फेमखु ।

कन्हेसियम्ह चो कन्हेहे वै = कन्हैयागु समस्या कन्हेहे
पूर्ति ज्जी ।

ककुई लिला लयेवं निनि होश दै का = दुःख जूवलकि
तिनि त्यो मत्याया होश वै ।

कर्किया विमत्ति, सुयां सम्मति = कर्कियो दुःखं धत
सुख (धन) प्राप्त ज्जीगु ।

कर्म अनुसार बुद्धि ज्जी = अर्थ स्पष्टहे जू ।

कपिनि म्हुय् कुमि आँज् एंगु सँ, थगु म्हुन् किति

वर्षाद् दंगु मर्ष = कर्कियागु धासा सूक्ष्मगु दोषनं विना
 याना उवीगु धगु धासा स्थूलगु दोषनं विना मयासे उवीगु ।
 करनं न्वाय चिनिता? = करकारं विश्रता उवी मस्तु ।
 कपाले दसा सिनाय् चपाले दै = भाग्य दसा न्हागु
 ज्यां सिद्ध उवी धगु अर्थे ।

का.

कासे कासे एकै नासे = फुकं एक से एक लोपि ।
 का छम्ह पा छम्ह = दोषीयात दोष मदैगु, निर्दोषयात
 दोष वैगु ।

काति कैनि कातिकं जक व्वी = गुगु ज्या गबले याये
 मागु खः उबलेहे जक उवी ।

कालयात वास मदु, यमराजयात दोष मदु = अन्त्य-
 काले मृत्युपाखें बचे उवीगु उपाय मदु ।

कायनं मत्यो वीनं मत्या = छं ज्याखँजूनं व्यवहार याये
 मत्यो; अन्विश्वासीह्य ।

काय व्वीगु मनगन नां छ्वीगु इथाय् = अतपतासि
 उवीगु; स्वागु 1 वचा या उवीगु ।

काक स्वार्थे मन स्वा = मन स्थिर मज्ज; मने न्हावळ
 काक स्वार्थे (क.का स्वार्थे) द्वाक व्वाक ।

काये मागु भीमाटार बी मागु स्वाय साहु = लेनवेन
 ज्याखँज् अस्त्र ज्या उवीगु ।

काय थो का मा बाँला = छे हेरबाह मगाका पिने रवा-
फ तचो याना जवीगु अर्थे ।

कि

किसि लवाना घाँज चुन्दं = तथंपिनिगु संघर्ष जुया
चीधंपिनिगु विनाश उवीगु ।

किसि गंसि जुलं गुलि मसि जवी, कुमिचा न्हनं गुलि
ल्हानि = तमि व विमि पिनिगु छगू हद कायम जुया
छनिगु अर्थे ।

किसि किसि लाई = धवं थः स्यंकेगु (पराधीन याये-
गु) अर्थे ।

किसि तधि जवीवं ला नये जूला ? = आपात्रक देगु
जुयां ज्या ख्यले मज्जू धैगु अर्थे ।

किमि दयेवं प्वा फाये मज्जू = धत निश्चय जवी धुंकुगु
ज्याखँज्जं हथाय् चायां ज्या जवी मखु; रोग जुल धायेवं
काचाक वान्छ्वया लिकाये जी मखु ।

कुमिचां किसि कोंये फु = चीधम प्राणीनं तथंन प्राणी
यात विनाश याये फु: चीधंगु वस्तु धका हेलायाय मज्जू ।

कुसि लाये मफुापनसं मात लाये फेवखु = विना चलान्
मज्जीक मिसातेसं मज्जतेत वशे हये फेमखु ।

कुमिचां छे थुनि धसं दे थान = सुयात चीधं खने मज्जू
चीधंपनिगु एरुतां तथंगु विनाश व उत्पात याये फु ।

कु कुनि वो स्या ज्योला वो दुग ज्यो = धर्म ज्यो यायेन
 धर्मन मगाहा कर्कियो पाखें ज्यो काये धासा ध्यवा छग खर्च
 याये थाकुहा ।

कुति चुले वा कियो कूले वा किये ज्योला = सकभन
 वहे नियम लागू ज्यो मखु धैगु अर्थ ।

कुसि मन्थो थाय् फा न्थनिला = सम्भव मज्जू थाय्
 भन असम्भवगु ज्यो ज्योला ।

कु याउँ क कुविमा प्या भयातुक वजि नयेमा = हलुका
 ज्यो यायेमा तर बलाको जक ।

कुम्हाया वमा चामहीकं चा हिलि मखु = साधन जक
 दयां मज्जू साधन सञ्जाकलनं मा ।

कोठि भक्त धा, धुरू भन धा = मखुगु ज्योखँन् आक-
 र्षक जुजुं वनाक छखे आनन्द जुसां छखे बिनाश जुया
 चवने धाक ।

कोखँन्हाय्पंयंसत थाय्पं कोलिसे ब्याँजे ज्योगुला ? =
 होहाले लगेज्यो मज्जू (ख मखु बिना मयासे)

कोजूगुव सिमा करगु पार्याछ = नियमित आकस्मिकतां
 ज्यो ज्योगु; ताहे मदथा चवंगुली तोह तये दैगु ।

कोखी ओंगतसि बुऊ = अपवित्रगु वस्तुलेनं पवित्रगु
 वस्तु पिज्जया च्वनि ।

कोयात खँ स्यना भत्त खँ स = सम्भेसित विद्या च्वनागु
 हां मेम्भसिनं कया च्वनिगु अर्थ ।

कौ

कौलां ज्योता ज्योतू — म्बामदु वस्तुलि प्वा जा, मागु
वस्तु छखेला; भतिभाति चाकु सवा फेका प्वा खालि याकेगु ।

काँ गनं गन न्याई जलं ज्वलं न्याई = बाँलाफ लँ
विच्चा मयासे ज्जीह्म मनून लँप् ठकर नैगु स्वाभाविक धैगु
अर्थे; अर्थे स्पष्टहे जू ।

काँनं छाँउ स्यूला वाँउ स्यूला = परीक्षा यायेगु साधन
मदुम्ह परीक्षकयात छं वस्तुयागु परीक्षा याके बीगु व्यर्थहे ।

काँह्म खिचां सगं स्वै = असम्भव प्रतीत ज्वी; सुलभ
जूसां व्यर्थ ज्वी ।

काँखूपा चह्नेपा = अशक्तपि मनूतेतहे कार्यभारं कच्यू
वैगु ।

काँचित व्यूमा खूचा तितिं न्हू, खूचित व्यूसा काँचात
तितिं न्हू = परस्पर विरोध ज्वीगु; सकलयात खुसि
याये फेमखुगु; न्हाथे यासां उया मडिगु ।

काँया देशे मिखा छपा तिसिना ज्वीमा = थाय् गुण
स्वया भेष याना ज्वीमा; गन छुयाना भि ज्वी अन घहे
बाये मा ।

कुँ

कुँ कथाय् हाकुसे च्वनि, निभालं कथाय् तुयूसे च्वनि =
स्वाभाविकताया अर्थे ।

कथ्याले ल वी = अर्थ स्पष्टहे जू; स्वाभाविकताया अर्थे ।

कागु लखं छेँ मि नै मखु = वहे तत्त्व जूसां वहे गुण
बोमखु धैगु अर्थ ।

क्येँ मदुगु मेँ धुतु पीकैत फुकसिनं नं फु = छेँ ह्याये-
गुतु अपु (ज्यां घाना क्यनेगु थाकु धैगु अर्थ ।

कैना खुमी वँसि ताना ख्यायेथेला = असम्भवगु
छेँ सम्भवथेँ प्रतीत याना कार्य सिद्धयाना ज्वीगुथेला ।

क्ये ति गँ न, ची ति गँ = अर्थ मदुगु ज्याखँ

कवो कवो नमस्या कवो कवो बुद्धि, तिति नमस्या
तिति बुद्धि = गथे मागु छ अथेहे धैगु अर्थ, मभियाना
जुसा मभिहे जुया च्वनि धैगु अर्थ ।

ख

खसां च्यो मखुसां च्यो = न्हाथेँ जूसां च्यो ज्वी मागु
अर्थ ।

खर्चे जोका घात घासा कर्मेनं जोका वावनी = भाषा
अथवा हसीकन जुल घासा (मागु खर्च यायेगुलीनं नुग स्यात्ता
जुल घासा) पुण्य मुँके फौ मखु ।

खड्ग ज्वनेवंहे देवी ज्वी मखु = बाह्य अनुकरणं दुने-
यागु भाव क्यने फौमखु; प्वाह प्वाह थीगु फुक छुँ मखु
धैगु अर्थ ।

खाचा थ्यना माखा न्हेलं खा (खाचा न्हालं माखा
न्हाओ जुया च्वन) = ज्या हथाय् धका मचा थ्यो वौल
मोह, मचा नापनापं थनं न्हावेको च्वनिगु ।

खाया ला कू कू हज् ॥ ला मंदा = सामि जुह मिगुन
धका हाग जवागु; नख पख भाग धयाका जवागु ।

खाया वंगु लँ सोदु = लुं जवाखँ यात कि व जवावागुया
लँ सी दु; जवापुनायाधि मवातसँ जवा याना स्यँका
बीगु अर्थे ।

खायात लुस त्वाक = मत्वोगु जवावा अर्थे ।

खि

खिवाखी सर्वाकि भिस वै = मभिगु जवाय् सवकि
उकि भन मभि याई ।

खिवाया द्विपँ किबिई त्वाकने तसां तपनि मखु =
स्वाभाविकगु वानि न्हात्ये निगन्त्रण यासां उकि यगु
स्वाभाविकता कपना जवनि ।

खि फाये त्येहा प्यो उने हथाय् = ई व्यो दतने मिचे
याता जनि, ई व्यो वनकि जवाखँ स्यानेथे हथाय् बयाय्
चाया जवागु ।

खि फाका मुस्या नयावा, जि। निग नि = करपिल
याये मत्वो धका सुबं बीगु तर भमं यायेत (जवाखँ) हाया
जवनेगु ।

खिवायात ला त्याये भियां गुवले पुतेहै ? = सीकसीकं
पले याके बीगु ।

खि मक तोपुये मज्यू = मभिगु रस्तु त्वापुया त-
उकि भन दुर्गत्त जवा ।

खिचाया प्यने क्यता महु = लज्जा यात पर्वाह मतै-
गु अर्थे ।

खिचाया ला ध्वोनं न ध्वोंया ला खिचां न = निम्हे-
सियां वहे चाला (मभिगु ज्याया अर्थे) ।

खु

खुसि छिस्येलि तुति प्याई = छुं ज्याखँ याये धुंकल कि
उकि छुं लक्षण, चि क्यनिगु; तर्कना शक्ति रहस्य पिज्वेकिगु ।

खुसि छीधुन कि तुता लोमं = थगु स्वाथे सिद्ध जुल
कि थत भर व्यूषि फुकं लोमं ।

खुसिचाय् च्वंगु ना गमलाय् थपनिला = असम्भवगु
ज्याखँयागु कल्पनाया अर्थे ।

खुसि वने चिकुताँ वने इकु = छगू न छगू दोष क्यना
ज्याखँज् न्हानिले म्याकेगु ।

खुस मन्ना गुस गल = असम्भवगु ह्याज्या ।

खुसिला खुसि बागमति लिसे खुसि = छुं ज्याखँ सि-
द्ध ज्युं सावित ज्वी, तर व भ्रमजक जुयाच्वनि ।

खुसी गा पानां गनि मखु = गुगु थासे कार्य विफल-
ताया आपलं छिद्र दु वहे थासे कार्य सफलता याना क्यने
याकुई; असफलताया सुचं वया च्वनिगु अर्थे ।

खुसि बा वैबले पना तयेमा = थगु हाती धनद्रव्य द्रहां
वया च्वनिबले उकिदागु उचित सञ्चय याना तयेमा
वैम अर्थे ।

खो

खोल्लां मत्तो बारचा त्यो = छुं वस्तु भन आपा मा
धैगु अर्थ; खोल्लाय् निषेध जुयाच्चंगु वस्तु बारचाय् निषेध
मजू धैगु अर्थ।

खँ

खँ हानां खँ मथू, कता बियां चा मथू = निस्पयोज-
न धैगु अर्थ।

खँजफ हानां खँ थ्वै मसु = खँजफ हाना कार्य सिद्ध
उचो मखु।

खँ हाहां ना निफा त्याये हिं = प्रशंगपूर्वक थनु उद्देश्य
प्रकट यायेगु; स्वार्थ सिद्ध यायेगु या अर्थ।

खँ छगू हात कि देशं स्यू = थवंध जफ सोकेगु वा एक
सिनं न साकेबीथें हाता उच्चापन्त सम्बोधन याईगु अर्थ;
रहस्य पिज्वेकिगु अर्थ।

खँ कंम्ह पाक न्योम्ह ध्याद् = निम्हं उर्थे मूर्खपिं।

खँ छक जफ नकि ज्या सदं नकि = अर्थ स्पष्टहे जू।

खँ गुजु वो वेहोरा बाति नवो = खँ बाँलासां बानि
वेहोरा बांमला।

खँ न्याया उग मन्हा = खँ सथे ज्या मस।

खँ जफ बाता जुया छुयाये, उग बाता मजू = खँ जफ
आपा, ज्या हा धैगु अर्थ।

= खँ

खँ मक्या मक्या कपा = स्वायंपूर्ण गु लत्यता प्रकट
मायेगु ।

ख्या

ख्या बाला बाला बामला = अर्थ स्पष्टही जू ।

ख्याक नया लोखि ता = छुं तथंगु खँ मखु; कुल्लुगु
गर्भ ।

ख्याना मि दण्डा मखौ — बाग्वायामु निरुफल प्रयत्न
अत मायु ज्या काये थाकु

ख्या सोसा गुगु धौ वनि सोसा वाति मखौ =
रूप बालाथे बानि येनाग बामला ।

ख्या तिजु दुम बजु = पन बालागु खँ हाना, दुने ममि-
गु विचारं कत स्वकीत खेगु ।

ख्या तिमला था जत हनुमान द्यो = रूप बाला, ज्या
बामला ।

ख्यावात त्वा लो = ख्या व खँ मिले मज्झा; बिसि खे
पना कयनेगु अर्थ ।

ख्या मद्रुह मिया (ममचा) दमरंग मद्रु =
नां मजापि मज्जत मचाखाचायान हेम्यायगु अर्थ ।

ख्या

ख्या मद्रुहले ख्या । ज्ञा, ख्या पुनें ज्ञां मद्रु =

हाश बुद्धि ज्या बीगु, लिपा बुद्धि ज्या मशीगु ।

खिँ

खिँन थके नैग न थके = गोकां पोकां थके तथा ज्या
पायेगु, साधन थके तथा बिना साधन कसपन्त ज्या बर्केत
स्वैगु ।

खुँ

खुँ खुँहे खनि, खुँरां खुँरां खनि = अर्थ रूपद्वे जु,
अतः ससाधन धै ह्यक् स्वैर्गु ।

खुँया खुँरात खुँराता हाँ = अर्थ रूपद्वे जु ।

खुँ

खुँवो बनेन मला सति बनेन मला = खुँ पाये मलाकं
ज्या बर्केत ज्यागु ।

ग

गकीम्ह ब्रम्ह हि त्वानिम्ह ब्रम्ह - दुसलिया थाकुगु
ज्या यः हा हहा ब्रूसा सुकच्यता = पुनः जस काहल्ल = हा
ज्या हा नगु अर्थ ।

गरावय, क्योसा मज्जा वासा = गरीबयागु नन्न विभ
कयतिगु अर्थ ।

मरतिवात काँगां मचा = मचाको वलां मचा भोगु अर्थ ।

गरीया बेलाप् सकसिया हेला = अर्थ साष्टहे जू ।

गछे मैनुया थछे गन ? = अप्रासंगिक, अतार्किक जूगु ज्याखँया अर्थ ।

ग स्यनेत च्याड माडाम्ह वीगु, छेँ स्यनेत बेरूपम्ह मचा वीगु = ज्याखँ स्यनेत कुलक्षण कयनिगु अर्थ ।

गना वोंम्ह मवा नये मखंम्ह भौचा = दीनहीन अवस्थाय असक्तता कयनेगु अर्थ ।

गा

गा दुने ल' पिने = प्रसंग मिले मज्जीगुया अर्थ ।

गु

गुदँ लहिनां गुदाँ मवों, जात प्वर्ला स्वदाँ मवों = न्हाको भिके घासां भिनि मखुगु अर्थ; न्हाको समय तक तालिम यासां तालिम मज्जीगु अर्थ ।

गुरु ज्जी तकलेँस शिष्य ज्जी सु' मस = करपित्त थथे या अथे या धाये स तर थमं थथे या अथे या धाये मस ।

गुकू दिना फच्छि मला = ज्या आपा खने दु ज्यां बोगु फल आपा खने महुः मेहनतजक यायेथेँ ज्वीगु ।

गो

गोन्जुक आलु मखु = आकारयागु समता दयेवं कुकं बस्तु चहे ज्या मखु ।

गोप ज्वना वना धंप जाई मखु = थगु साधन अनुसार
फल प्राप्त ज्वी; कर्म अनुसार भाग्य दै, थगु कर्महे हसत
भाग्य आपा गर्न दै ।

गाँ

गाँया घो व घोया गाँ = निगुलि उथें ह्वोपि ।

गुँ

गुँ चक्राय् च्वना गुँगू धखाय् द्दहां वने = आपालं
आदर्शवादी जुया कल्पना यायेगु ।

गुँ फू, धुँ फू = स्वर्खें प्यर्खें नष्ट भ्रष्ट ज्वीगु ।

गुँ खिचा वालन्दा धों पों दा = आखिरे दुष्ट ज्यायाना
ज्वीपिन्त दुख भारं कच्यू वैगु ।

गुँ खिचा बल धायेवंहे ग्याये ज्यूला = त्रासयागु सुचं
बीवंहे त्रास घयेपुना ज्वी मज्यू ।

ग्या

ग्यातले ज्ञां मदु = त्रास कया च्वतले थथे याये धैगु
बुद्धि मवो ।

ग्व

ग्वलेनं ह्वं घाट मस्यू = थत पूर्ण विवरण दया च्वने
मागु ज्या खँज् हे छुं मसीका च्वनेगु ।

गवा

गवाय् स्वया न्व ति = आपा नये फुम्हेसित आपा नकि ।

ग्याः गुता दानं बुद्धि छत महु = उमेरं बुद्धिमान
ह्वो भासां जां महु अर्थे ।

ग्याप उयना विन्ति = करपिन्त दुख वी फको दुख बिया
समा पयनेगु ।

ग्वी

ग्वी गुता दु छतां महु = आपा दसां थत वै महुगु अर्थे ।

घा

घा चासुसे वै, गुय लुमसे वै = स्वाभाविक रूपं छुं
वस्तु यागु अखर द्या प्रभाव खने दयेक वया च्वांनगु ।

घाज् घाज् मिल जुया किसि ची = एकतायागु अर्थे; छुं
बस्तुन क्षय खने मज्यू; अति सूक्ष्म वस्तुलीजं शक्ति सञ्चय
जुया च्वांन ।

घी

घीञ्जिया निछा द्विछिया छछा = दसा थथे याना
फुकेथे अथे याना फुकेथे नया उवीगु ।

घीयाया ह्वा हन्दर मनेकं चेतो मजू = जीवने ठकर
नलकि विनि चेतना वै ।

घी

घींघे घाज् स्याई मेसं दुरु स्याई = गुजोगु व्यवहार यात
उजोगुहे गुण प्रकट उवी; स्वाभाविक बदला वया च्वांनगु
अर्थे ।

डॉ

डॉ तन खुमी, व्याँ तन व्यासी, म्वाय् न बयाला
कासिँ = सरोकार तोता बेसरोकार नाप कारवार ज्वीगु
अर्थे ।

डॉ सी कँ मसी = तँ कलाना वोंसां ईष दया च्वनिगु;
पिने स्वेदले छुं खने मदुसां दुने छुं मभिगु तत्व दया च्वनिगु ।

डॉ नि कायेला खेँ नि कायेला = उल्लास चञ्चलता वया
च्वनिगु ।

डॉ स्यूला व्याँ स्यूता = गुण अवगुण वा मिं ममि धैगु
मस्युगु अर्थे ।

डॉ नं लाये मफु व्याँ नं लाये मफु = छुं छता ज्यान
याये मफैगु अर्थे ।

च

चखुँ चिया कुतिकुति कोचिया त्वाक = बुलं खुसुं खुसुं
ज्या ज्वीगु व बलं, छत्थुं ज्या ज्वीगुया अर्थे ।

चखुँ चा छम्हेसिया चयता घासा = चिकिधं चागु वस्तु-
लेनं आपालं प्रकारया विशेषता व्यनेगु ।

चखुँ बखुँ नं लुँका, धों राजां खिका = चिधं पिसं
मिज्या याइगु व तधंपिसं मभिज्या, थाइगु या अर्थे; सोझा
पिन्त मिनिगु, थापा चंखह हिस्स ज्वी मोदिगु ।

चा

चाकु दुथैय् भुजिं भुनि, ध्यवा दु थाय् रुन् भुनि =
थत मागु वस्तुली आपलं आकर्षित जुया च्वेगु अर्थे ।

चाकु पो न्हाणे छुचुं पो लिउने = न्हाणे स्वेवले सुखीथें
च्वोसा लिउने स्वेवले दुखी प्रतीक ज्वीगु ।

चाहे सुघो त्वैला ? = हथाय् जुल धायेवं असम्भवगु
ज्याखं सम्भव ज्वी मखु ।

चाक हिला लावै वालपा = सुख जुया च्वोसा दुःखनं
वै धैगु अर्थे; सुव्यवस्थित रूपं जीवने उत्तरदायित्व घया च्वनि
धैगु अर्थे ।

चाऽ स्वया नयेमा, हाउ खना ज्यायेमा = जीवने आपलं
होशियारी ज्वी सयेकेमा ।

चि

चिना सिचा न्याये यो = स्वतन्त्रतां बञ्चित जुल कि
न्हाम्हेसिकेनं क्रान्ति भाव जाग्रत ज्वी फु; थमं थगु अधीने
तयातैम्हेसिनं नं थत दुख बी यो ।

चिकं छु स्वे, चिकंता धा स्वे = न्हागु वस्तुया पारखनं
गुणं ज्वी नकि थुलि उलि दु धैगु ल्या नं ।

चिकुलाया माचा महु, सिचाया प्यने कयता महु =
चिकुं प्वीका च्वनेगुया नं छुं हद महु न्हाको वसलं नं गाके
फु; दुःख सुखया छुं हद महु ।

चिकं बज्जा याता याता छुचुं बज्जा इलाकं इलाकं =
बेवहारे या बेपारे पेशायागु तुलनाय् च्वै के लाना च्वनिगु ।

चिकं वज्रा तुयूतुयू धा ह्युचुँ वज्रा भुयूभुयू धा =
धमं गुगु पेशा याना जुल उकिं धगु लक्षण क्यना तैगु ।

चिकं नं फुन, मत नं सि । = स्वाभाविक रूपं निगू घटना नं
पालावैगु; अयाखँ समाप्त उवीगु ।

चिकिचा दिकल फां थ्यूगु ल्या मदु, तधिकल फां
थ्यूगु ल्या दु = वहे वस्तु स्थूल जुल कि मान्यता वीगु,
सूक्ष्म जुल कि मान्यता मवीगु नातिचा अर्थे; खने दैगुया जक
ह्या दैगु खने मदैगु वस्तुया ह्या मदैगु ।

चि ल्याना पालु फोसा = फको फाइदा उठे यायेगु नीति;
आपलं कतिलाका उवीगु नीति ।

ची

चेचि जुतो आातं लँ दु = के च्वना च्वजले आपलं
थाहाँ चनेगु लँ दु ।

ची नं मायो चिकँनेनं मायो = छुनि छुथें; छुं छतायागु
रस नं मचैगु ।

चु

चुपिया तनां त्वाकपा तनिला? = सुयात आपलं चोट
परेजा घेत व चोट भसभल लुपनावं च्वनि; यद्यापि चोट
व्युपदेसिनं थव खँ लोमके धुंकल जूनां ।

चा

चा, माति छगुं किताय फा = अति सूक्ष्म वस्तुयांगु नं

आधार जुया च्वने फु ।

च्यापु चिया सँ भयापु = माबथं व्वया च्वनिगु ।

च्य

च्वना दे दुखी न्यना दे सुखी उथें जरी मखु = थ च्वनागु देशे न्हाथेहे दुख जूसां न्यनेबले सुखीथें च्वंगु मेगु देश स्वया थगु देशहे सुखी जुया च्वनि ।

च्वोचा ख्यो छ्वा लिगुलि ख्यी मछा = असाधारणगु ज्याखँ ज् आँट याये पैगु, साधारणगु ज्याखँज् होश गूम ज्वीगु ।

च्वलेचा तंया खँ मखु गा तंया खँ = पिने छता वस्तु-यागु चर्चा जुया च्वोसा दुने दुने मेगुहे रहस्यगु वस्तुयागु चर्चा जुया च्वनिगु ।

च्वका नं थके पोका नं थके = कुकं वस्तुया मूल आधार थके तया ज्या खँ यायेगु ।

चुं

चुंगु ला त्या, हिला ला त्या मेसिया क्पांति = छता वस्तुलेहे आपलं ज्या खँ यागु आधारभूत जुयां च्वनिगु ।

छ

छपा ह्वा न्याईमखु = छता वस्तुया क्रियां पूर्णता काई मखु; ज्या खँ ज्वीत निगू वस्तुया आधार मा ।

छपा ह्वा तिं भवि ० ती मखु = ज्याखँ यायेत निपा ह्वाया

आधार मा; याकवां जया जवी मखु ।

छग आखया निश्वास महु = अर्थ स्पष्टहे जू ।

छता दायां बाता थके (छन्वा दायां बात्वा थके) =
बन्धि पूर्ववत्क ज्या कयनेश; हां ताहा थैगु अर्थ छ्यायेगु ।

छि

छिमि छेँया निमित्त जिमि छेँ धुम धाम = कत मिकेगु
सुभावे थ पाखे विनाशयागु लक्षण कयनिगु; क्रियां प्रतिक्रिया-
यागु रू काईगु ।

छु

छुम्मा कोगु व मिसा अप्पागु उत्थे = ज्याखँ आपा अप्पो
वा च्वाकि जुया जुलकि देशोभा जवीगु अर्थ ।

छुचुं फागिनं याा तित्ते = करपानगु निगाहाले जक
जवीहा मनू नं अवसरबादी जुया निगाहा व्यूह मनूयागु उपरे
जवीगु; थ मज्यूतले अनेक चिन्तिभाव याना थ जीवं छत
आग्रय व्यूह मनूगत नं बाकी मतेगु ।

छुम्पा ऐं.ि दरो मत = मल्लेक ज्याखँ जवीगु अर्थ ।

छय

छपने तुपुलि महु, पने क्यूता महु = गरीबीयागु हद
प्रदर्शन जवी धुंक्कुगु अर्थ ।

छ्वा

छ्वा महुतु छ्वा लखं सुगतं बाकी तै मखु = अर्थ स्प-
ष्टहे जू ।

छं

छं दायेये या जिं खोयेये दाये = हापांहे दुने खोसा
रवदा जयाखँ यायेगु ।

छंगु ल्ये छन छगु दाँ जित = अन्त्ये उपाय हीनथे जुया
जयाखँ तातेगु तर अनुचित फाइदा उठे याना जक; धवदा
फु तानं दुख सी मागु ।

छुँ

छुँ या मचा छुँ हे जी, धुँ या मचा धुँ ? = योग्यता व
सात्सङ्ग क्षेत्रे जातीय गुण दे धंगु अर्थ ।

छुँ प्यास भौं तिका खोन्हु खान ? = स्थायी उषी मखुगु
अर्थ; निरुफल प्रयत्न यायेगु अर्थ ।

छेँ

छेँ महुतु फस्तो पिने रवाक तच्चो = दुने दीनहीन जूसां
पिने सयल्ला पल्लार्थे कयना उवीगु ।

छेँ च्वाँम्ह न मधि छया बुँ च्वाँम्ह न मधि छया =
श्रमयागु छुँ बिचा मयायेगु यथायोग्य श्रमयात यथायोग्य
कदम मयायेगु ।

छेँ धुजाया लवाना जलाखलाया सुतु मद् = छगु परि-
वारे जूगु अशान्ति त्वाछि धैर्य अक्षां त याना तेगु ।

छेँ कनि कारा कारा पिने लाकाँ तारा तारा = दुने
दुख जूसां पिने रवाफ याना उवीगु ।

छेँ स्यने त्यनकि थय ज्वापु ज्वी = विनाशयागु लक्षणा
क्यनिगु अर्थे ।

छेँ धुँ पिने छुँ = छेँ जक थये अथे धका ढाँक रचाफ
क्यने फुह्य, पिने घनकि लाडिह्य ।

छेँ स्वोसा कोँ, दाँ स्वोसा मोँ, मनूँ स्वोसा धोँ =
फुकं खोगु ज्याखँ ।

छ्याँ

छ्याँ घ्यना घिल धासा हि किकल धाई = भि याये
धका ज्यू ज्यान व्यूसां अख मभि यात धाईगुया अर्थे ।

ज

जय यासा जय ज्वी = भि याना जूसा भि जुया च्वनि ।

जयमाँया विपती पुरोहितया सम्पति = छम्हेसिया
स्यना छम्हेसिया भिनिगु; सुयातं जूवैगु दुर्भाग्ये सुयातं
सौभाग्य प्राप्त जुया च्वनिगु ।

जये जये ज्वीमा जये पता लायेमा, लुकिं दाना सीमा =
प्रशंस यागु साथ साथे मभि भापा नं खनेगु ।

जला खलां थला न = जख मभिनकि चित्तासुक मदु
धैगु अर्थे ।

जा

जा नं व्वी धुँकल क्येँ नं व्वी धुँकल = ज्वी मागु ज्वी
धुँकल धैगु अर्थे ।

जा नये मयोग व फैवा हाता हगु = संयोगं निता खं
धवोदु वैगु (थये जूवोसा ज्यू धका भापा तयातगु) ।

जा नया वा त्वायू = भवितव्यं जूवैगु खं या घटना
अर्थे ।

जासिया फोसि = छुं छता नोकसान जूसा उकिपागु
सहाय्य भन भिगु वस्तु प्राप्त ज्वीगु ।

जि

जिचा भाजु ला न्याये स = नां तयेगु लागी थमं थगु
नोकसानी सहयाना करपिन्त सुपथ मोलं या दंक लावोग
कयनेगु कतकं छुं धाहलो धैग अर्थे; मछालो भलादमीपना
कयनेगु ।

जिमि थाय छेँ लुँयाम्ह किसि दू = धकू त्वोतेगु खं ।

जिल जिल भिद्यो, मजिल मजिल गणेशो = थत गुगु
कतिलात घहे नीति बकया ज्वीगु ।

जी

जी ल्येन मडु आखे हकि = सुठम वस्तुपागु अभावे
अलुलमगु वस्तु हारा ज्वीगु अर्थे ।

जी, मजी मचावाचां सीदू, भंग पंछि त्वाथं सीदू =
भि मभियागु लक्षण छता मखु छता चीजं व्यक्त याना तैगु
अर्थे ।

जीउ थासा सुखी मनू थासा दूखी = रूप उन स्वेचले
साक भिक नये माह्यथे ज्वो तर दुखपागु भारं थथे ज्वी
मखंहा ।

जु

जुजुया दा इना लिले माहाँया प्यो' स्या = अनोचश्य-
कगु द्रोपभाव कया उवा जुया अर्थ ।

जुजुया छेँ मोतिधागु दुःख = ज्वी मताईगु जँ जुया
चनिगु ।

जुजुया झोसा ग्वे छकुति पार, प्रजाया झोसा व्युधन
सरकार = तथंपिसं याईगु भूल अपराध सम्झे मज्जीगु
गन कि बीधंपिसं याईगु भूल अक्षम्य अपराध सम्झे ज्वीगु ।

जुजु' बीबले चिकं नं गाय कयेमा = बीधंगु वस्तु नं
तथं भापिगु यदि तथंपिनिगु पाखें व वस्तु प्राप्त जूधोगु
जूसा; संयोगं लावैगु मौको मतोतेगु ।

जुजु बैरि याये ज्यू, जला खला बैरि याये मज्यू =
जख चवोंपि त्वाखल नाप मित्र भापा चनेगु छायधासा
त्वाखल बैरि जुल कि चानं हिनं त्वापु जुया चने फु ।

जू

जूगु जूगु स्वो लूगु लूगु न = परिस्थिति स्वया व्यव-
हार या; बज्रं कसां सन्तोषी जु ।

जू खना कत सफा नये मखना थ सफा = लाभप्रद
मजूगु परिश्रम; थगु परिश्रमं थ दौली यद्यपि करपिसं
प्रशंसा (व थगु परिश्रम यात) यासां ।

जो

जोशिं मरुगु अर्निम स्यु = ज्यो मरुगु खँ; अहिसह
मनू नं याता उवीगु कहाना ।

ज्या

ज्या त्यल ख्यँ ख्वा नये त्यल धुँ ख्वा = ज्या याये
मालि धका ख्वाता उवीह्वा तथा नये दैाय् हाहूँ याता
उवीगु अर्थे ।

ज्या याइल छल जस काइल मेम्ह = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

ज्यालाया बोला ज्यो = सहकरी क्षेत्रे श्रमयागु आ न
प्रदान ।

ज्या येथे थन नये थो कर्कित = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

ज्या सम्ह च्यो ज्यो, खँ सम्ह च्यो ज्यो = ज्या सम्ह
मनू जाते ज्यो मालि खँ सम्ह मनू सुम्क च्वना च्वनि ।

ज्या धा बोसा मता भवे धा बोसा ता = ज्या खना
ग्याम्ह नयेगुली जक न्ह्यनिला उवीम्ह ।

ज्याथ जिपि न त्रु पं, मचाखाचां ज्या पं = बुढाबुढे त
सीगुलि नखबख माने याये मखनीगु जूसा मचाखाचां कच-
कचयाना ज्या स्यांका च्यो वैगु बुढाबुडि व मचाखाचात
पंगल धेगु अर्थ ।

ज्याम नं ज्या सै धनं खँ सै = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

उगा थका खँ ताहा = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

ज्या व खँ भिन्तिकु पा = खँ अनुसार ज्या मज्जीगु
औला दोला पाईगु ।

ज्या थकि नये नकिं = ज्या खँज् अहिस उवीगु उखे
नयेगुली खँ सयेका उवीगु ।

ज्यू

ज्यू मजू छेँ जक दुहाँ बोमां गुलितं व्यु वोम्हथे,
मज्युम्ह मजू छेँ जक बोमां न्याये योम्ह थोथे =
अन्यात सम्मान गरीबयात हेला; अथवा दुम्ह मजूया पाखे
जू वैगु आशा तथा गरीबया पाखे जू वैगु निराशा ।

ज्युना ख्याये मज्यु पा ज्याये = फयाफुथे करपिन्त बपे
कायेगु मफतसा ख्यागु बपे वनेगु ।

ज्वी

ज्वीगु सुभाने पने मफु = वैवनापे सुं त्वाये मफु;
कालेताप त्वाये फे मखु ।

ज्वीके मालं वया मास्ति खे मालं भो सास्ति =
निन्दितसितं दुख जू वया नानिगु ।

ज्वी मागु छु ख व तोरे ज्वी मखु = ज्वी माग मज्जी
मखु ।

भ

भसुकालं ज्यू वं = अति सूक्ष्म सुराक नं खतरनाक
सावित जू ।

भमसि पु पिना सुन्तलासि मै मखु = थमं गुगु कर्म
यात उकियागु जक हे फल दे धैगु अर्थे ।

भारा सुलां पार, तासँ पुलां पार = कचकचं तापाक
चवना चवनेगु अर्थे; सुगमतां चवनेगु अर्थे ।

भासु स्थया दिसु आपा = अलसिपना आपा; असक्त-
पना आपा ।

भिन्निदे छक कोहिम्ह खिचाया नं दशा हू =
छक मखु छकला भिगु मौका या भाग्य धैगु सकसितं वो ।

भीगु म्हुत्वी छेँ बूँ न्ह्यो = भीत न्ह्यगु वस्तु नं
न्ह्योको दसां मगा धैगु अर्थे ।

भंग लायेया सिवे पा प्वी हथाय् = छुं ज्या खं सुस-
म्पन्न ज्वी न्ह्या उकियागु विस्तृत कल्पना याना ज्वीगु ।

भवेप्य धा भस भस लं = थत जू वया चवंगु वेदना
लोमके मफु धैगु अर्थे; थत चोट परे जूगु खं स्मृति हया च्वनिगु ।

त

तकां तका हे सभलि = धन दुम्हेसिनं हे भन धन कमे
याइगु अर्थे ।

तम्ह धोँ न कै मका = ओपासिया लहा जुले कि
ज्या खँ तमय्य ।

तज्यागु भ्यागया स सीदु = छुं वस्तु स्यने धुं कल धासा
उकियागु लक्षण सीदया च्वनि; सुं छह मनु धि मनि धैगु
लक्षण वयागु वानि वेहोरां हे क्याना च्वनि ।

तथं चीधं धाइ मखु कालं = मृत्युं सकसितं समानता
खना च्वनि ।

तज्यागु धंप मिले ज्वाी मखु = हित्त चित्त बाया च्वने
धुंकूगु स्वाके जी मखु धैगु अर्थ; अर्थत छक स्यने धुंकूगु
वस्तु हानं उथें च्वंके धका प्रयत्न यासां भू सी दया पाना
च्वनि ।

त न्ह्यलं सुख मस्यू त आहारां भा मस्यू = अर्थ स्पष्ट
हे जू ।

तका दुम्हेसिया ज्या पका = न्हागु ज्यासं ध्यवा मा;
ध्यवां हे ज्या सिद्ध ज्वाी ।

तज्यागु भारा स्वाये मज्यू = स्यने धुंकूगु दयेके मज्यू;
(चायागु तज्यागु वस्तु)

तानांकुलुया छ्यो नां, मिसाया लिवां वोगु भि मजू =
ह्यागु छुं छता रूपं मभिगु लक्षण भापा मभि ज्वाी धैगु
आशंका यायेगु ।

ताकुचा वोह ज्वाी मखु, मूर्खं तह ज्वनि मखु, =

मभिर्पिंथा गुण मगापिं भिं ज्वी मखु ।

तिमिला व खिमिला पालंषा = सुख दुख पालंषा वै ।

निमिला जुजुं पापा छुना तै मखु = थथे अथे धका
कल्पना यायेवं ज्या पूर्ण ज्वी मखु ।

तुपुलि प्वीव जक मिजं ज्वी मखु = पुरुषया लक्षण
केवल तुपुलि जक मखु; मिजं धयां जक नं मज्यू ।

तुति दतले लांकां यक्को दु = अस्तित्व दतले अभाव
पूर्ण जुयावं च्वनि ।

तुकिं पुये माम्ह फसं प्वीका योसां थयँ = पंगल
जुयाच्चंगु वस्तु छिके छांके स्वाक तना वनिगु अर्थे ।

तू कूछि ल्या स्वतले मले कूछि हव्वा = छगू वस्तुली
किफायत यानां च्वतले मेगु वस्तुली नोक्सानी ज्वीगु अर्थे ।

तोर्कां ज्वी मत्यो = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

तोह मालां वोह लुल = छता मालाजुया छता किम-
तिगु वस्तु प्राप्त जुल ।

तँ प्वो थके धन प्वो कर्कियाके = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

तंसा मावो मदु सीसा ख्वोस मदु = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

तँ वल कि मिखां छुं मखं = तँचाया छुं सीमाया
हद मदु ।

तँया भोँके वेद व्वनी मखु = तँ वया च्वनिधले छुं
नं भिज्या ज्वी मखु ।

तैं स्वायात दें स्वां मज्यू = गुगुली गुगु लवो उकी व हे
वस्तु मा मेगु मज्यू ।

तिं धाले तां धा = विभिन्नता; वेमेलया अर्थे; आपालं
अस्पृष्टताया अर्थे ।

तुं ची च्वोम्ह व्याहाया तुं हे संसार = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

त्वादेवाया के मतं मख = कत भिंका थत ख्यूं केगु;
तापाक् बिचा यासां थ जख बिचा याये मफैगु अर्थे ।

त्वाय कुलि माना कुलि पायछि = अथेया थथेया निगुलि
व हे यायेगु; न्हाखे प्वीकूसां पायछि त्या कथनेगु ।

त्वायनं भन काये यो = थ भापाह्न मनूनं भन थत
स्यंकि धैगु अर्थे ।

त्वा फाया हन्न देवं चूलाकि = सुतां सृष्टि यात वं हे
रत्ता नं वाना तै ।

थ

थगु दुख थमं जक स्यू = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

थ ज्यूसा सकलें ज्यू = थत भिं जूसा स्वार्थ भापा
मेपिन्त नं भिं हे जू धैगु भावना कायेगु ।

थगु अम्वा करपिनिगु स्यम्वा = थगु जुल कि न्हागु
वस्तु नं मूल्यवान जुया हाई हाई अं करपिनिगु जुलकि न्हागु
वस्तु नं छुनि छु थं; थके दुगु वस्तुया प्रशंसा करपिनिके दुगु
वस्तुया निन्दा यायेगु ।

थगु धने वत शत्रु = थगु धनं नं थुजोगु परिस्थिति
सृष्टि याई कि थुकिं मेपि द्वेष इष्ट्या भावं शत्रु जू हैगु ।

थत सकलें तथं = थथगु क्षेत्रे थथगु पोजिसनं थथ तथं
जुया चवनि ।

थमं म्हुया गाले थ तुं के = थमं यान्ता ज्याय् वा थमं
करपिन्त स्यंके थका जुयागु ज्याय् थन तुं कवे लान्ता भारं
चिना चवनिगु ।

थत यासा 'आया' करकित यासा 'थया' = अर्थ
स्पष्ट हे जू ।

थगु थयने को भाराभारा करपिनिगु छयने को ख्या
ज्वाी = थत छु जुया चवंगु ख उकियागु दिचा कया
व्वाँज् ज्वाीगु ।

थ थमं नतुं माक खा = थगु ज्याखं थ हे दुखी जुया
चवनेगु ।

थगु बुद्धि मगा करपिनिगु बुद्धी मवों = थगु बुद्धि नं
ज्या कया ज्वाी मकुह्म करपिनिगु बुद्धि नं ज्या कया ज्वाी
मकुह्म ।

थगु फसि वलं घालं करपिनिगु फसि खा ज्वाी =
थगु वस्तु सुरक्षित यान्ता करपिनिगु वस्तुयात थगु या ज्वाीगु ।

थ मयोगु कयें जुल कि भू सिथे है तये मयो = थत
अप्रिय जूगुथा हद कयनेगु अर्थ ।

थ काय् सीगु सिकं त्वाय् काय् सीगु ज्यू = स्वार्थता
कयनेगु ज्या ।

थगु याकोप्बालं शत्रु प्यदां वै = शत्रु धैह थनं प्यहाँ
वै अनं प्ययाँ वै धाये फेमखु; थत शत्रु थगुपाखें नं जूवे फु ।

थत फँसि, द्योयात लसि, ईत कोँसि = सागु जक थत
नसागु जक करपिन्त ।

थ आगं द्यो, करपिनिह पोगं द्यो = थगु फुकं गुप्ती
यायेगु करपिनिगु फुक खुला यायेगु अर्थ; थगुयात महत्व
बिया करपिनिगुयात महत्व मर्वागु ।

थ मानं व्यूगु का व जा, चिधिमानं व्यूगु दुरु व
जा = चिधिमानं नकातैगु दुरुजा स्वया थमानं नकातैगु
कागु जा ह्यय् तिलेग्यो धैगु अर्थ; चिधिमां धैह न्हाको
मिसां थ मां ति भिनि मखु ।

थत दिक्क करकियात थिक्क = थ दिक्क जुया च्वतले कर-
पिन्सं उकिं फाइदा उठे याइगु ।

थ नाति मवों कत स्वदां मवों = थके गुण भ्याहे
मदुहसिनं करपिन्त गुण रहित धका हेस्याना ज्वीगु ।

थमं याना कर्म थ लिसे वै = थमं यानागु कर्मया फल
थतनतुं वै ।

थत मासैलि कर्किया पाली नं भवोप्त्री ।मलि = थत

आपत विपत परेज्वीचले शत्रु याके नं शरण वने मालि धैगु
अर्थ ।

थगु जरु थगु ज्वी, मेगिनिगु ज्वी मखु = वास्तवे थम
यानागु कमाई जरु हे थगु ज्वी, करपिनिगु लोभ याना
जुयां थगु ज्वी मखु ।

थम काय् थत भयातु = थ काय् थत भार भागिगु
अर्थ ।

थ द्या करपिन्सं खे र्हा = थ नये मसंका ज्वीनंम
था थत दुष्टा ज्वीका ज्वी नं मा उखे करपिन्सं गिल्ला याका नं
ज्वीमा; निखे मभि ज्वीगु ज्या ।

थ ज्युसा जगतया ज्यु = थत भि जूसा जगतयात हे
भि जुलला धैगु भापा तयेगु ।

ठगं ज्या मज्यु, थामं दां मज्यु = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

थाय्भू नयां मछाल पुइ म्वा = सकसिनं नं व मंकाज्या
याना वोगु हे दु धैगु अर्थ ।

थासे ध्यनेवं लुं या लुं वोहया बह ज्वी = थासे भेद
खुले ज्वी ।

थानाघन्टि जरुं मथासे न्याइला ? = दाया ज्या काये
माहा मनूयात हेका जी मखु दाया हे ज्या कायेमा ।

थुया मर्चा थ्याका मर्चा गुबले सुख नी मखु =

थगु लाहि मस्वोपिन्सं थत सुख बी मखु ।

थेमिया न्हा बाकले गुदि, भासिमीया छाकले खुदि ।

थ महा क मध्यु = बीचे लागु ज्याखँ; ज्यामछिंल
(न्हाथे यासां) मनु ।

थौ सीया कन्हे वास = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

थौ छु सी कन्हे सीका = थौ मभिं याना थुकिं जुल
भाये मज्यू, छाव्धासा कन्हेखुनु उकिं मभिं क्यनेफु ।

थौकन्हे मचाते न्हांगु कय्ता = थौकन्हेयापि मचा-
तेसं उन्न्या थुन्न्या मस्यू ।

थ्वँ छखोलां गुखे प्वीके फु = थ्वँ मकातले छगू खँ,
थ्वँ काल कि आपलं खँ हिले फु ।

६

दथु अंग वला दय्कूम्ह वमला = निर्माणया स्थायीत्व
दसां निर्माताया स्थायीत्व मदुगु ज्याखँ ।

दसा दस्वो मदुसा फस्वो = थके दया च्वनीबले हेरचाह
मगाइगु या छुनि छु थें ज्वीगु थके मदैबले धासा स्वेहे मजीक
लालाथे ज्वीगु ।

दतले कुचा मदेय बिचा = थके दया च्वंतले अबहेलना
याना ज्वीगु या भार सम्भे ज्वीगु तर लिपा मदेका पश्चाताप
याना ज्वीगु या हेरचाह यायेन स्वेगु ।

दसा अय् याये थय् याये मदु मदुसा नयेत मदु =
अर्थ स्पष्ट हे जू ।

दतले दत्ताराम मन्तकि सिताराम = दसा दैत जैत दान
याना ज्वीगु, मन्तकि लहाहा प्वीका वैराभ्य भाव पिकया
ज्वीगु ।

दया दु माया मदु = म्हुतु सहानुभूति यासा ज्या
खं सहानुभूति मदु ।

दशा बल कि जुजु नं नसा = दशा थिल कि न्याथे
हे तधं हसिया नं दुख ज्वी कु ।

दतले तिसा मदेव नसा = दतले बांलाका जुल मदेव
थके दुगु (तिसा) फुका मिया जुल ।

दशा मभिवले लाय्कू मय् दु = दशा मभिना ज्वनि
बले जुजु नं ज्वंके हयेकु वैगु अर्थ ।

दतले नये, ततले ज्वने, मतेव सुमुक बने = अर्थ
स्पष्ट हे जू ।

दको खिचा स्वर्गे वोंसा नर्क सुना नै ? = अर्थ स्पष्ट
हे जू ।

दाया थें दाये ख्वया थे' ख्वये = निम्हेसिया खं मिले
याना ज्याखं ज्वीगु ।

दिन लगे जुल कि ऋण लगे ज्वी = मभिगु दशां
थिल कि साहुं नं कयने यो ।

दुख मसीकं सुख सी मखु = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

दुखया ल्यूल्यू सुख वै, सुख ल्यूल्यू दुख दै = सुख
दुख पालंपा वया चवनि ।

दुरु न्हायेदुह साया लात फयेमा = थत फाइदा ज्वीगु
खँच् मर्निजुलसां सहयाये मा ।

दूख जुलकि राम राम सुख जुलकि थहे राम =
थ मज्यूतते रामनाम कया ज्वीगु थ जितकि थहे राम जुया
ज्वीगु स्वार्थपना ज्वना ज्वीगु ।

दुरु त्वंगु सुनां खं मोंचत दागु सकसिनं खँ =
दोषयागु विचः मयासे दाड बीगुयाजक चर्चा ज्वीगु ।

दूली चवने नं छा दू कुाव नं छा = तधंछू चीधंछू
नितां ज्वी छाहा ।

देश स्वया भेष यायेमा = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

देग दनेफु गजू छ्वीमफु = तधंगु ज्या पूर्णयाना
चोधंगु ज्या याये मकैगु ।

देग दनीह छह गजू ब्धीह मेह = न्हापां दुखसिया
ज्या खँ याइह छह, आखिरे अपुक ज्या खँ याना जस
काइह छह ।

दोमनं मनू स्यनि, एक मनं पशु स्यनि = अर्थ स्पष्ट
हे जू ।

दोहया तमं वाढः खिनीगु मेपिनि तमं मचातेत

दिक्कीगु = तँ बोनिंसं थगु प्रतिक्रिया सरोकार मदुगुली
जुकीगु ।

दो मखा म्हेसिके दां त्याये मज्यू = पुगिसरिमजूपिं
नाप कारबार याये मज्यू ।

दोह ल्याना घाँज् चुन्दं = बलापिनिगु संघर्ष निर्धातेगु
नाश ।

दोहँया तँ चागिमे = तँयागु प्रयोग मखुगु थासे लाईगु ।

दां मदु बाबुचिया हँज्ला भ्वे = ध्यबा मदुम्हेसिया
साक्कभिक नयेमा ।

दां मदु बाबुचिया लैं न्यायेमा = ध्यबा मदुम्हेसिया
खंको न्याना ज्वीमा ।

दां दाज्झिया भिन्निका वा = न्हापायागु काल बखत
यागु भा बेसाहा बोधार्थ ।

दां खुदां च्वले खुदां भिन्निका पायझि = तथ्य
पूर्ण ल्या बूसां छल कपटं परिपूर्णगु ल्या ज्या ।

दाज्झि ता दाज्झि थु = दंगु भा बेसाहा बोधार्थ ।

दाज्झिया घूर्ति मदु खदांया फूर्ति = प्रयोजन मदुम्हं
फूर्ति यायेगु ।

दोँगा दोँगा बनेगु चागा चागा बनेगु = गरीब
गरीब नाप हे धनि धनि नाप हे ।

घने व दनेथें फरक = विल कुल पाना चवनीगु ।

द्यो भक्तिया मन कपटि = उदार ज्वमालं उक्तियागु
विपरित जुया ज्वीगु ।

द्योलां द्यो क्षमस्यू = संसर्गं पूर्ण परिचय तथा ज्ञान
प्राप्ति ज्वीमाथ यू अबोध ज्वीगु या छुं सम्यूह्य थें ज्वीगु ।

द्यो बुंगया, जत्रा यलया, हुकुम ये जुजुया, धिरिं
किरिं खवपे जुजुया = सुनां भर्गरथ प्रयत्न याना
ज्याखँ सिद्ध याई बया ह्याहा पुसुलु ज्वीगु या बया महत्व
मदया चवनीगु उखे बयागु हे प्रयत्नं मेपिन्त महत्व दया
चवनीगु या लाभ प्राप्ति ज्वीगु ।

द्योसा द्यन धाल, दंसा दन धाल = न्याथे यासां
मज्यूगु, निखें गाल दैगु ।

द्वक्यू ल मथा = प्रत्यय प्रमाण वागु खँ ।

द्वलं द्वलं ज्वीम्हेसिया द्वलं द्वलं बुँ = तर्धंगु ज्याखँ
याना ज्वीम्हेसिया ततर्धंगु हे सम्पत्ति थुया चवनि ।

द्वकं श्यौँ = गुलि त्रुटि जुल उलि ज्ञान प्राप्तिजूगु भापा
तयेगु अर्थे ।

द्वी स्वेला, व्याय् स्वेला उत्तिया उत्तिहं नतुं =
न्याथे यासां आंखिरे परिणाम व. हे ।

ध

धकाया बेसं वाका आपा = वास्तविकता स्वयानं
अप्पोगु ज्या; आपलं स्वांग यायेगु अर्थे ।

धम्पं ल तुपा न्हक जक वै = थगु कर्म अनुसार जक फल प्राप्ति ज्वी ।

धन दुम्हेसिया मन मदु, मन दुम्हेसिया धन मदु = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

धर्म यानां पापं पुं = सुयातं भिके धका स्वतलें थत मभिं जू हे गु ।

धज्यात वान्छै कुसियात बुबु स्याई अपो जुलकि दुगं सजाय याई = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

धम्पं मथ्यो गोम्पं मथ्यो = निखें ज्याखें मज्ज गु अर्थ; गनं नं सुं छह म गो धगु अर्थ ।

धयागु मता मधयागु ता = गुगु मागु ख उकीयात वेवास्ता ज्वीगु; गुगु मागु ख उकीयात वास्ता ज्वीगु ।

धया खं मन्यो मधयागु खँज् यो = छता लँब् निर्देशन यासा उकीयात तेता मेगु लँब् व्वाँब् ज्वीगु ज्या याईगु ।

ध हाकुं चाये मकुम्हेसिया, खुसि हाकुं चायेगु = चिकिधंगु ज्याखें सिद्ध याये मकुम्हेसिनं; तधंगु ज्याखें याये धका ज्वीगु ।

धर्मं जय उओ, पापं क्षय ज्वी = भियाना जूसा भिना च्वनि; मभियाना जूसा मभिना च्वनि ।

धमनां सायमिया जात छु ? = सीक सीकं गुण पचे-याना स्यूगु खँन्तुं न्ह्यथना न्यनेगु ।

धाये स पह मस = थये अथे धका करन्ति स्यनकु;
तर थसं थये धका याना क्यने मकु ।

धायेवले हरिवंरा यायेवले निरवंरा = म्हुतुं थये अथे
धका धर्मयागु खँ तोता चवोंसं; ज्याखँ अत्याचार याना
क्यनेगु ।

धाये कर्कित ज्वी थन = करमित थये दुख जुल अथे
दुख जुल वका धया च्वंततें थत तधंगु दुख जुवे धुंकीगु ।

धायेवले अपु धरग्वारा तपु = म्हुतुं थये अथे धायेगुजा
न्हागुं अपु ।

धाये मज्यूगु खँ हाते मज्यूगु म्य = रहस्य याना
तयेमागु ज्याखँ ।

धाये लज्जा मधाये कज्जा = थये धका छुं खँ कनेधासा
लज्जा ज्वीगु मधाये धासा धायेगु आवश्यक जुया चवनीगु ।

धाये अपु याये थाकु = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

धिरु मनं ऊँ ज्वी (अधिरु मनं उँठज्वी) =
आपा वांलाकेगु गुण अनुकरण याना जुल धासा बहवा
थवहवा मदै ।

धुँ स्याम्हेसिया छुं खँ मदु, छुं स्याम्हेसिया खँ =
ततधंगु ज्याखँ याइम्हेसिया छुं खँ मदु; मामुतिगु चोधंगु
ज्याखँ याइम्हेसिया थये अथे धैगु घमन्डि खँ ।

धुँ मदुसा स्वाहा, गोजा मदुमां स्वाहा = नियम
निष्ठ तोता भारामुरु तालं ज्याखँ ज्वीगुया अर्थे ।

धोबिया इथाय् जुयां चान्हे निभा त्वैला = यत
आवश्यक जुल धायेवं हे प्रकृतियात विवृत याया ज्याखँ
याना काये फै मखु ।

धौबजि नकये त्यो इष्टमित्र क्यने मत्यो

धौ नि कायेला दुरुनि कायेला = छुयाये छुयाये
ज्वीगुया अर्थे ।

धौबजि नकूमहेसियागु न्हाहा वान्न्याये मते = सुनां
यत उपकार यात वैत हानं अख कष्ट ज्वीगु ज्या याये मते ।

धौ बजि नये योसा कहां कहां वा = लोभ क्यना थगु
बधे ह्येगु ज्या ।

धौयात भौ (भउचा) पासा = स्वस्व खंकं स्यनीगु
ज्या यायेगुया अर्थे; गुण विचा मयासे या निगू वस्तुया
विरोधी गुण विचा मयासे ज्याखँ यायेगुया अर्थे ।

धंप ग्वंपयाहे न्वायेमा मनूया न्वाये म्वालिला ? =
जीवन न्हावले संघर्षमय ल्वापु ख्यापु वयावं चवनेफु जव
धंप ग्वंप याहे ल्वायेमां धासेलि ।

ध्यवा धाल कि सकसियां मिखा = ध्यवाय् सकसियां
लोभ वना च्वनि ।

ध्यवाया पपू व्वीगु बाँमला = झाला साला मदुकथं
ध्यवा खर्च ज्वीगु मभिं ।

ध्यवा मदु भका धलिमं कुतुं मव = कमे मभाकं
ध्यवा अर्थे द्रहां वै मखु ।

ध्वगिला सुचुकां मन्हु नमवै = अवगुण आंखिरे अर्थे
दुर्गन्धि जुवा प्यहां वै ।

ध्वाखा मचावले बूँ वने हथाय् = गुथाय् गुगु मजिल
उथाय् उगुदे ज्याखँ याये मार्ये ज्वीगुया अर्थे ।

न

नये त्वने थयथे जुये करपिनि यथे = दुने यथे नया
जूसां पिने जुये बले लोकया यैकथं जुयेमा (अथवा वस
तिसां पुना ज्वीमा) ।

न न्याना ना मगा = खँजक आपा ज्वा मजू ।

नक चरायात लज्जा मदु = थत जक कतिलासा त्यो
मत्तो मधाहसिया लज्जा धैगु मदु ।

नख चख जकं पालाक वै दुख सुख वैमखु = निय-
मितरूपं दुख सुख धैगु वया चवनीगु मखु गथे कि नख
चख वैथे ।

नया भुईं खि फा = गुण याये मालं वैगुण याना
ज्वीगु अर्थे ।

नयेगु यासे नये मफु भ्वाथ प्वा = ज्यूथाय् दुथाय् प्वा
जायक नये मफैगु अर्थे; मौकाय् ज्याकाये मफैगु अर्थे ।

नपि चपि तुसि खयपि = मजिया वनसा, मदया वनसा
तुसिं नं खयपियागु ज्या कायेमा मामुलिगु वस्तु नं ज्या
कायेमा ।

नये पाता पाता ज्वी लाता लाता = नजक नया ज्या मयायेगु अर्थे ।

नये नकिं ज्या थकिं = नजक नया ज्वीगु ज्या धासा ठगे याना ज्वीगु ।

नल तिल पशु ग्वाय्, कला खन मुसु ग्वाय् = ज्याजि मयासे मोज मज्जाय् जक ज्वीगु अर्थे ।

नये नम्हं भवे स्यू वने नम्हं लँ स्यू = कार्यरूपे ज्वी धुंकूहा मनू अनुभवी ज्वी धैगु अर्थे ।

नवो खि त्पोपुयां गुबते त्पोप्पीगु = अवगुण धैगु वस्तु न्हाथे जतन याना तसां पिज्जै ।

नयेगु त्वनेगु छु खँ इज्जत तयेगु ख = नये त्वने धैगु खँ स्वयानं इज्जत तया ज्वीगु तधं ।

नये दतकि लिचाया ज्वापु, नये मदतकि मनूया ज्वापु = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

नये धुं लप्ते मये धुं पि सि = ज्याख्यले मजू धैगु अर्थे ।

नयेनं मखं ख्याकं त्यो = नये मखंका च्वनेमागुली नं सजाय फया च्वनेमागु अर्थे ।

नतलि नशा, तितलि तिसा, तिगलि भुसा = नये तियेगु आदि क्षणिक ताया अर्थे ।

नये नायो ज्या मयो = नयेगुली नायो ज्वीगु उखे

ज्या धैगु छुं मयायेगु ।

न ग्वंग नं खेँ थ्वो न माखाँ खेँ थ्वो = निखेँ या
निम्हेसिया पाखेँ नं ज्या मज्जीगु अर्थे ।

नये दसा तिगलि ताकुथां = नयेदसा लय् लय् तया
थ यथे ज्वीगु अर्थे ।

नये दसा हिं हिं हाज् हाज्, नये मदुसा ह्वाज् ह्वज्
च्याज् च्याज् = नये दसा लयता नये मदुसा लय् मता ।

नला मनया खजक खयागु (सवाजक कयागु) =
थगु दोष खने दये धुंकानं थ बचे ज्वीत स्वेगु ।

नये खकू पह गुकू = वेम्वाँके धुंकया ज्वीगु, (नये
मखु धका) वास्तवे यक्को नयेमाहा ।

नये पो द ज्या पो मद = नयेगु ज्या जक ज्वीगु
धाथेँ यायेमागु ज्या मज्जीगु ।

नये त्वने भुतुली चने सुकुली = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

नये आपा ज्या तापा = नया थें ज्या मज्जीगु अर्थे ।

नये तापा ज्या आपा = नयेगु धासा छुनि छुथें भतिचा;
ज्या धासा आपा यायेमा ।

नयेँचा मिसाया मचा अहिँचा, बौ बक्सुचा =
मां बौया गुण अबगुण अनुसार उकीया प्रभाव मचाहेत
लाना चवनीगु ।

नये बाता बाता ज्या धासा आता आता = यक्को नया
ज्वीगु तर ज्या ज्वैवले ज्या बी मफैगु अर्थे ।

नये त्यल बम्मा ज्या त्यल स्यम्मा = नयेगु ई जुलकि
सकलें मु'वैगु; ज्या याये त्यैबले सकलें चूप ज्वीगु ।

नये मखंसा खयेला नंका तयेमा = निता मध्ये छता
अनुभव याना तयेगु ।

नये धुंक पच्च नमरां उखे दच्च = नक्क पचेयाना बीगु
अर्थे ।

नये त्योसा नये न्हॉ, ज्या त्योसा आसे न्हॉ = नये
त्वने गुली फूर्ति दसां ज्याखँ अलिस ।

नये नं मदु थये नं मदु = नये नं मखनीगु दानं
द्याईगु ।

नये पित्यात धका निपा न्हाहातं छकलं नये मज्यू =
ज्या खँब् हथाय् पायां ज्या ज्वी मखु धैगु अर्थे ।

नया भ्वी फाइम्हं गुब्लेसं मा खनि मखु = गुणयाना
ज्वी माथाय् अवगुण याना ज्वीम्हं चितासुख सी मखु ।

नक्को पिई अलेतिनि सिई = अन्त्ये छुं ज्वना वने
मदु; दक्को तोता थकेमा ।

नये मखं दायेके मा, मिसा मखं धायेके मा, हाजा

खु' पायेके मा = स्वखें मति ज्वीका चवनेगु ।

नसा नं नये मखु, हाजे नं मखु = स्वामदुगु ज्या
खँब् ज्वी मयोसा; तटष्ठ नीति ज्वनेगु अर्थे ।

नरे भान्ता, बुरे कसु, थिमी लाभा कले कले =
आपा उत्पादनया प्रसिद्ध क्यनेगु अर्थे ।

नस्य् ज्वी दयेव गा जोगि = करपिनिगु कमाईले नया
ज्वी दयेव गा धैगु अर्थे ।

नयेगु मखु भपैगु खँ = वास्तवे नितां वहे खँ ।

नख अख = नख वोसां थत अख जुया चवनीगु ।

नाले बायां खुसी बाये = बाजक बाया ज्वी मासेंलि
भिगु थासं बाया ज्वी ।

नागा देशयात धोवि हथाय् = बेसरोकारीगु थासे सरो-
कारी क्यनेगु ।

नाना बने नाना भंग = विभिन्न मनुया विभिन्न राय;
मत ।

नायचाँ ब्वीला मेचाँ ब्वीला = भविष्ये थथे नं ज्वीकु
धैगु ख्याल मतेगु अर्थे ।

नासो पासो जुल = करपिनिगु माल थमं जिम्मा कया
तया थनतुं चिन्तित अवस्थाय् लाका ज्वी मालिगु ।

नाय्चिया नाय्चाँ नतुं = न्हापा गथे ख लिपानं अथे
नतुंगु अवस्थाय् चवने मालीगु ।

नाले घना सिचु = मभिं थासे नं भिं भापा क्यने

स्वैगुली व्यंग नका धायेगु अर्थे ।

नाप जुतले हा स, छखे जुसेलिं अँ स = नाप चवतले
त्वापु ख्यापु जक; जब बाया जुल करं ज्याखँ याना जुल ।

नागु जा नया क्रोगु धन्दा = छता ज्या याना मेता
ज्यायागु चिन्ता ।

नाय् ज्वी त्यो, पो ज्वी त्यो, गरीब ज्वी
मत्यो = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

ना धयागु ता हिं धयागु मता = थजक कतिलाका
ज्वीगु नीति ज्वना ज्वीगु अर्थे ।

निगति मालं नां तै = गुदलें गुदलें म'मुलिगु वस्तु
नं अतिकं उपयोग जुया उकिं तवंगु ज्या बीगु ।

नित्वा थलां बात्वा थके = थत कतिलाका चवनेगु
नीति ।

निदाँ याया प्यदाँ दै = सुकं चवने सिबे निग प्यंग
या वने ज्याना चवनेगु भिं थुकिं नं पाइदा हे जुया चवनि ।

नितिकृति परिदृतया ग्वा च्वे जा था = गुह्य शुद्ध
जुया चवने माह्य ख वहेनतुं अशुद्ध खने दया चवनीगु ।

निसन्तानया धन प्यारो कोहिया ज्यू प्यारो = अर्थ
स्पष्ट हे जू ।

निभा खिसे नं ख च्वसे नं ख = व्यापकतां पूर्णगु
नं ति क्यनेगु अर्थे ।

निमतिपू ल्वाई माकलं फंसि खई = निमतिपू ल्वागु
ज्वागुत्ता मेहसन् फाइदा उठे याइगु अर्थे ।

दुगले वो म्हुत्वी मवो = मने च्वंगु खँया भाव व्यक्त
याये मफैगु अवस्था ।

नो कुबिया लाय्कू धन्दा = छता ज्या याना ज्वीम्हं
मेता ज्यायागु चिउता तथा ज्वीगु ।

नोलं दायां मस्या संगुलिं दाया स्या = तधंगु दुख
आपत छुनि छुथें जूसां चीधंगु दुख आपत अनुभव
यायेगु ।

नौ खनकि सँ खायेमा = कार्य कारण भाव न्होने
च्वों वलकि आपलं बिचा लुया वैगु (स्वानिसां); सँ
खाकीह नौ खनकि सँ खाये धैगु बिचा लुया वैगु
स्वाभाविकता ।

नौया ज्या मदु खिचाया प्यने सँ खाक ज्वी =
थगु याये मागु ज्या मन्तकि स्वासां स्वासां स्वामदुगु ज्या
याज्वीगु ।

नां दं, प्वा मदं = स्वेबले गुलिं नकीथें नां जा; तर
नकूबले प्वा संम नं जागु मखु ।

नां दया प्यो॑ मदं = नां जाह्न जूसां वया छे॑ दुख
धैगु अर्थे; (प्यो॑ = फ) ।

नां धासा पण्डित हँज्चा बेपार = ज्ञानि गुणि ज्वी
मागु नां जूसां नां कइंगु पेशा ज्वना ज्वीगु ।

नां धासा कुढालाछि कुढा छह नं मदू = नां जासां
ज्या मजाये धुंकूगु ।

नों मवातले थगु खँ, नों वाये धुने वो कर्किया खँ
= थगु मने वोगु खँ प्रकाश मयातले थगु हे ज्वी;
जव प्रकाश ज्वी अले व थगु ज्वी मखु उकी करपिन्सं
आलोचना याना यंके धुंकी ।

न्यना न्यना कुति स = न्हाथायूतं वहे वातावरणं
थिया च्वनिगु; वहे खँ जक चर्चा जुया च्वनिगु ।

न्यने मज्यू मिसा क, छुस्या क = अप्पोपिं ज्वीगु
हालिगु बाँमला धैगु भावे ।

न्याये यो धयां भन काये यो = छह मभिं धयां
मेह भन मभिं धैगु अर्थे ।

न्यासे वने मसम्हेसिया ब्वाँज् वने हथाय् = छगू
ज्या तमप्यंम्हेसिया गुलिं ज्या तप्यं हथे ज्वी हथाय् ।

न्यानागु जँज् तथा फ्यनागु न्होने = दुस्य बलासां
पिने धेचु (गरीबी) क्यनेगु अर्थे ।

न्यासि चाद्व डयाँ डयाँखुँ बोहनं का = गुह्य आपा
तिंतिं न्हुया उन्या थुन्या मसिया जुल वैत हे छगून छगू
आपत्ति वै ।

न्यायेगु मसगुयां न्यायेगु सयेकेगु = अनुभव मदुगुयां
अनुभव दयेकेगु ।

न्याग कयां स्त्रंग फुसुलु खाँ पुयां छगलं मदु =
तथ्य मदुगु खाँया छुं सार मदुसे हे अर्थे अन्त ज्वी ।

न्याज्या भिसा न्याज्या भिनि = न्हापां यानागु ज्या
भिसा लिपा यानागु ज्यानं भिनि जगं निसं भिकूसा फुकं
भिनि ।

न्हापा धयागु न्हापाहे लिपा धयागु लिपाहे = अर्थ
स्पष्ट हे जू ।

न्हापा वयां भु मदु लिपा वयां जा मदु = न्हापां नं
लिपां नं हाईगु अर्थे ।

न्हापाजक वयां भ्वे नये दैला ? = न्हागुं इले (पाय्छि)
ज्याखँ ज्वीमा; कुइले वयां छुं नये दैसखु ।

ह्याय् घ्यना सर्ग खनेदू = थगु थमं विनाश याकानं भि
जुल धका हाला ज्वीगु गुगु भि जूगु कि बिलकुल निराधार ।

ह्याय्कं भाले तुन्सि ज्वीला ? = मभिं थासे भिया
उत्पत्ति ज्वी थाक ।

न्हाको मिं पूसां मिं पू मचा = न्हाको दुखं ह्वा वोसां
ह्वाना च्वंगु मचा ।

ह्वापाऽा धोत्तु लिपाला चोत्तु = न्हापा नं लिपा नं
छखेला धैगु अर्थे ।

ह्वाय् ध्यंगु नं मस्यू द्विकागु नं मस्यू = यथे अथे धका
धैगु छुं पहिचान याये सकैगु अर्थे ।

हि वोंचा दँ वों मचा = समययागु ख्याल दु तर थगु
दँ वना च्वंगुया ख्याल मदु ।

ह्विच्छि ह्विच्छि लिमला नये चूमला = न्हिच्छि लिमला
चालं ज्या याना जूसां छसा नयेगु चूमला ।

न्हि वनां चा वनीला ? = छगू तइ फवीवं मेगु तइ
फवीला धैगु अर्थे ?

न्हूगु खनेवं पुलांगु तापानां वों = पुलांगु जुलकि
आपालं घृणा उखे न्हूगुली अभिरूचि ।

न्हेथु वोंसा लिथु वै = छह्वा वोंसा मेह्व वै ।

न्ह्यो वोम्हेसित लासा म्वा, नये पित्याम्हेसित लोसा
म्वा = अर्थ स्पष्ट हें जू ।

न्ह्यो वतले द्यने लोमं = कारण भाव खने दया च्वतले
अकारण भाव खना च्वनेगु अर्थे ।

प

परदेश मवॉनिम्ह मिजं, मचा ब्वीके मन्हनिम्ह मिसा =
अनुभव मदुनि धैगु अर्थे ।

पन्ना न्याना हिरा फोसा = दंगु न्याना थिकेगु वस्तु
फोसा कायेगु ।

पापुयां आँ खनेदु = पिनें स्वेबले गुलिं दैथें च्वोंसां दुने
छुं मदु (दुने गुलि दैगु अनुमान ख व मिले मजू ।

पाजुया चिकं वासा थवा = करपिनिगु सितिं वोंसां
थवों धैगु ।

पालु न्याना हज्खेँ फोसा = दंगु वस्तु न्याना थिकेगु
वस्तु सितिं लाकेगु ।

पाजुं धासा मिं ज्वी = सरोकार दुह्यया सम्बन्धित जूह्य
मनू नं नाला कासा प्रसंग युक्त हे ज्वी धैगु अर्थे ।

पित्या लोसां त्यानु लासा = नये पित्याना च्वोंम्हेसित
लोसा दैगु तथा त्यानु चाया च्वोंम्हेसित लासा दैगु तसकं
गुण ज्वी धैगु अर्थे ।

पिनागु बुइ = थमं छु कर्म यात उकियागु वहे पल
प्राप्त ज्वी ।

पुनाचा सुयां जक ता म्वागु ल्या मजू = दँ खाना
जक मज्यू, मिं ज्यानं खाके मा धैगु अर्थे ।

बूया थ्वँ खो, नाय्या ला खो = थगु ज्यां थत अलमल
धैगु अर्थे ।

पोया जाले ड्यां कयनि, सकोमिया जाले मनू कयनि =
खँसपि ज्ञां ताहाकपिनिगु ह्माते लातकि उम्के ज्वी थाकु
धैगु अर्थे ।

प्यने चाकु पाकां भुजिया भवे = छम्हेसित सजाय बिलं
मेम्हसित सिरपार्थे ।

प्यनं खि तया हायया लज्या = छम्हेसियागु दुव्यं
बहारं मेम्हसित शरम ज्वीगु ।

प्यन्हु खुन्हु लखचा, कोँचातले प्यचा निना
खयां छचा, आ हालां छु चा = न्ह्यार्थे जूसां आ
हालां व्यर्थ ज्वी धुंकल धैगु अर्थे ।

प्वनां मत्यो फ्रवनां त्यो = प्वनां अप्राप्तगु प्वनां
प्राप्त धैगु अर्थे ।

प्वाले द्रहां कॅम्ह बी गुबले प्यार्हा वै = आश्रय प्राप्त
ज्वी धुंका निराश्रय जू वै मखु; लँ लिना वने धुंकूम्ह
त्यहाँ वै मखु ।

प्वार्थे पि त्यायेवं निपा ब्हाहातं नये मज्यू = अर्थ
उपष्ट हे जू ।

प्राये पित्याम्हेसित घासा म्वा, न्होवोम्हेसित लासा
म्वा = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

प्राथं निसें निख्वाजू जा = मचांनिसें बुद्धि छिपे
जू; मचा जूसां बुढानवो ।

प्याखँ हुले मसम्हेसिया दबु माथँ मत्रों = थ कार्य
निमुणता मजू अले कर्कियात दोष बिया ज्वीगु ।

प्याखँ धुं ना, मिसा मदगु सस = ज्या ख्यले नज्वी
धुंकूगु अर्थ; बेवास्ता जुया चवों वैगु अर्थ ।

पो हा वोगु मखं मिस्त हाजा खुं पा

प्यं थये सिबे निसल' बी थकु = मूलकर्म स्वयानं
उपकर्मयागु व्यवहार थाकु धैगु अर्थ ।

प्रजाया वचन बो वचन ख = न्हागु ज्या खँ सं प्रजां
व्यूगु राय विचार ज्वना ज्वीमा धैगु अर्थ; प्रजातन्त्रया
मूल आधार प्रजानतु' ख धैगु अर्थ ।

फ

फय् मवेकं सिमा इ सनि मखु = दुने दुने छुं छता
खँ मज्जीकं, पिने अर्थ हल्ला ज्वी मखु; न्हागु ज्याखँ ज्वीत
नं छगू कार्यकारण भाव है ।

फल सगु सिमा कचा कच्छी = गुण दुर्गि मनुत
विनम्र ज्वी ।

फकंया कू घा दुरुया चुपि घा = छतायागु निमित्ते
मेतायात जूवनिगु आधात ।

फसा ख्याये मफुसा ग्याये = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

फसां दुख मफुसां दुख = न्याथें यासां दुख जुया
चवनिगु ।

फसि पु पिना तुसि सैला ? = छता ज्या याना मेता
ज्या यागु पल दै मखु ।

फटाया भा मदु = असत्य खँ ह्लाइह्ला मनूया विश्वास
मदु ।

फायात सर्गते थाय मदु = अशुद्धपना यात तिरस्कार
ज्वीगु अर्थ ।

फि तिसिना छु बै = निरस्गु वस्तु पाखें रस वैमखु;
वैगुणी पाखें गुण वैमखु ।

फुसुलु घ तांतां न्या = दुने छुं मदुसां पिने गर्व ।

फै ला फै नेकु मदुल फै = नां दंसां ज्या मदंगु
अर्थ ।

फवना दे पावे जू = बल जफति वा अन्याय याना
ज्वीगु सिवे फवना ज्वीगु ज्यू; नरमगु व्यवहार लाभ
खंका ज्वीगु ।

फवने त्यो फवणि ज्वी मत्यो = फवनेगु ज्या भि, तर
स्वेहे मजीक फवना ज्वीगु पेशा मभि ।

फवणिगात का जा = फवना ज्वीन्देसित भन साभि
मालिगु ।

फने मछा ख्वी छा = मागु गुणया वदलाय् स्वागु
स्वागु दुगुण दया च्वनिगु; फवनेत शरम तर ख्वीत शरम
मदु ।

फवने मछा ह्ये के छा = अथ स्पष्ट हे जू ।

व.

वबुं तोता दुहुरा मजू, मामं तोता दुहुरा =
मचाखाचायात बौ स्वया नं मां हे भरोसा ज्वी ।

वस्तु ख्वाख तमोया, म्हाय्मचा ख्वाख थछेँया =
म्हाय्मचाते भातपिनिगु छेँब् सहरा मन्त कि थछेँ वया
शरण काये मा ।

वखुँ मन्ह्यो प्वालं किसि कखो वी = असम्भव
यात सम्भव प्रतित यायेत स्वेगु ।

वभाँ पासा कला का = पासां विश्वासवात याईगु अर्थ ।

वने च्वोंल धुं नैगु बयसं मने च्वोंल धुं नैगु

धन्दा = स्वागु स्वागु कल्पना याना मानसिक कम-
जोरिपना दयेका च्वनेगु ।

बचन तये थाय् मदु, भ्वी नयेत मदु = बचन अनु-
सार उदार हृदय मज्जु ।

वरु घौछि भ्वाये सत धर्मया नां कया = घौछि
जक भ्वाये मासां भिंगु ज्या खँ याना सीगु अर्थ ।

बलया तले न्याय मदु = बला त्या धैगु अर्थ ।

बला त्या = सुया बल दै वया हे बिजय ज्वी ।

बाज्वाया दत्त छयपिनि छत्त = आजु पिन्सं तथा थकूगु
कीर्तित छय्छीपिन्सं त्यंका छैगु ।

बाहाँचा कथैबले सकलें दु, मनू कदैबले सुं नं
मदु = नये त्वने दैथाय् सकलें मुनी, नये त्वने मदु
थाय् सुं नं दै मखु ।

बाखं कता कने योसा मधि निपा च्वी = ज्या खँ
याना कथने न्ह्यो ज्याला ह्येगु ।

बानिका रानि ज्वी = बानि बेहोरा जूसा मान नं दै ।

बाते न्वोसा पिते मन्वो, पिते न्वोसा बाते मन्वो =
निता वस्तुली परस्परे प्रतिक्रिया यागु भावे दया च्वनिगु;
न्ह्याकथं यासां ल्वेके मफैगु अर्थ ।

बाहा भ भ धा लाय्कू भभ धा = बाहा स्वया
लाय्कू बांमलात धैगु अर्थ ।

बाछाई बाजाया न्होने ताइनाइ चा = तधंगु वस्तुया न्होने चीधंगु वस्तुया शोभा (तुलना) मदु धैगु अर्थे।

बाहाँ लहिना पलि मज्जु

वात्वा थलां छत्वा थके = कतिलाकेत स्वेगु; न्हार्थे यासां थ त्याना च्वनिगु।

बिष मदुह्ल सर्फ ईख मदुह्ल मनु = सर्पयाके बिष मदुसा जक मनूयाके ईख दैमखु धैगु अर्थे।

बीया तुति बीं स्यू = थगु साधन थमं जकं स्यू।

बुसैं वोगु सिरये तनि = मनूयागु अस्तित्व दतले दया च्वनिगु बस्तु।

बेलि व्यंगु मखु ज्याना व्यंगु मखु = छुकिसं मगा धैगु अर्थे।

बेला न कुवेला बजि नयेला = ईव्यो मस्यू धैगु अर्थे।

बैग बुद्धि खँ च व्ही मखु = मनेजक गुनु गुनु बिचा ल्हीकां ज्या खँ तथ्यनि मखु।

बैयं नं सी कुवीला ? = मल्वोगु ज्या खँ याई मखु धैगु अर्थे; व हे छम्हेसिनं भिता ज्या च्वनि मखु।

बैयं धालं नं पाऊं रोगिं धालं नं पाऊं = निखलसियां वहे राय ज्वीगु अर्थे।

बोक्सियात बास दु, मचाखाचाया मांयात बास
 मदु = मचाखाचातसें मांजूम्हेसित चिता सुख मव्यू
 धैगु अर्थे (गनं बासं चवों वने बले गन कि बरु बोक्सि-
 यात बास दया चवने फु) ।

बौ प्यासि काय न्यासि = निम्हं ल्वोपि ।

बांलाम्ह मिसाया भाग्य मदु = बांलाह मिसायात छगू
 नं छगू मभि वया चवनिगु अर्थे ।

बांलाका चवने सकासिया यो = साक मिक नया चवने
 सकसियां यो ।

बांलाम्ह कला थ ज्वी मखु = बांलाह मिसायात
 सकसियां मिखा वनि धैगु अर्थे ।

बुंगले ल बूये म्हुत्वी ल व्वी = स्वयमेव उत्पत्ति
 जुयावं चवनि ।

ब्याहा मयानानिसां जन्ति वने नँ = थगु ज्याखँ पाखँ
 अनुभव मजूनिसां करपिनिगु ज्याखँ नं अनुभव दये धुंकल
 धैगु अर्थे ।

ब्याहाबले मयूगु तिसा गुबले तीगु = मौकाय मागु
 वस्तुया सदुपयोग ज्वी मा धैगु अर्थे ।

ब्यूसा माकु मव्यूसा फाकु = थत दैगु न्हागुं भिं, थत
 मदैगु न्हागुं मभि धैगु अर्थे ।

व्यूम्ह ल्यासे मव्यूम्ह बुढीचा = थत छुं वस्तु व्यूम्हे-
सित सुवा बीगु, थत छुं वस्तु मबीम्हेसित सरा बीगु ।

व्यूम्हं धिकार काम्हं धिकार = निम्हं नीचकर्मया पात्र
जूमि ।

व्वाका व्वाका चूमला =

भ

भतिचिया ज्वसा आपा = मामुलिगु ज्याखँया ताहाकगु
योजना जुया च्वनिगु ।

भकारि खया मनसे च्वने फैला ? = छे अन्न यक्को
तया द्यांलाना च्वने फै मखु ।

भयेबिल कि वाइ = ज्वीगु स्वाभाविक धैगु अर्थे ।

भत्तू खँ स्यना जो खँ सः = छम्हेसित बोध यातं मेह-
सित बोध जुया च्वनिगु ।

भत्ती वना दूरु त्वना धयां सु पत्या ज्वी ? =
विश्वास याये थाकूगु खँ ।

भति दूरु त्वंगु सुनां मखं, भतियात दागु जक खं =
दोषया सजाय भागी ज्वीगु बिचा मयासे, निर्दयी व्यवहार
यागुया जक कटु आलोचना याना ज्वीगु ।

भाइसहहले भिखा तिसीमा = समाजे छु ज्याखँ ज्वी
उकी कत सरह थनं ज्वी हे मा अथवा कत सरह थमं नं
भिं मभिं भापिना चवनेमा ।

भाजुया खच्छि ज्यापुया द्विच्छि = भाजुं पलखया दुने
याइगु ज्यायात ज्यापुं द्विच्छि बिका च्वनि (थ्व छुनाखँ
अख नं जूला ?)

भात स्याना ज्यवं दुमका = निखें थाय् मदैगु; निखे
थासं नं हानि ज्वीका च्वनेगु ।

भाजुया यतले मैजुया मयो, मैजुया ययांलि भाजुया
यैला = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

भाय् खया दे सीके = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

भाजुया खिं सा = भिं मन्तूया मभिं नं भित्थें भापा
तयेगु ।

भाय् मस्युपिके मंदको काये = मौका लाका काना
व्छेगु (भाय्पा पाखें फाइदा पिकायेगु)

भात च्वीके यंकूगुया खँ मखु, पुगा (दोँगा) तंया
खँ = तधंगु पूर्ति ज्वी मखूगु नोकसान बेवास्ता याना
साधारणगु खँया चर्चा याना ज्वीगु ।

भुजिनं भिगु ह्यय् नं घा मालि = बैगुणि न्हाथाय् नं
मभिं भापा स्वया ज्वीगु ।

भु स्वया बौ बीमा = थगु गच्छे स्वया ज्याखँ
यायेगु अर्थे ।

भुतुखं ऊँठ मदं = मुतुमुतु जक हाला जुयां छुं ज्या
खँ ज्वी मखु ।

भु निं नयेला जा निं नयेला = छु याये छु यायेथें
ज्वीगु ।

भूत स्वया बौ तयेमा, बौ स्वया पुज्याये मा = गन
गथे माल अथे हे व्यवहार यायेगु; पात्रया, पुणानुसार
ज्याखँ यायेगु ।

भूत स्वया बौ तै, मनू स्वया ब्य तै = भूतयात
आपा मा, मनूयात आपा म्वा (नके च्वने बले)

भ्रजं न्यो निम्तां मन्यो = तथाय्मछि ज्वी फसां
तथाय्मछि वना नया ज्वी फै मखु ।

भौयात धौ पासा = स्यंके बीथें ल्वेक ज्याखँ मिले
यायेगु ।

भौचिया ख्वा छुँयात नी = गुलिसितं स्या यानार्थे
जूसं व हे ख्वा गुलिसितं स्यार्थे ज्वीगु ।

भिं मनूया आइता मदु = भिं ज्या याना वोह्य मनूयात
दीर्घायु प्राप्त मजू ।

भिक मुना ऊँठ ज्वी = वयाकं श्वयाकें च्वंगु आपलं
 भिंगु गुणजक मुना कालकि भन बेरूप ज्वी गथेकि ऊँठ ।

भिंगु बनेगु सागु नयेगु = भिंगु भिंगु विचा याना
 ज्वीगु भिंगु भिंगु नया ज्वीगु सकसियां यै धैगु अर्थे ।

भ्वी ना बू कतराय् क्ये बू = छे दु महु छुं स्वे
 भ्वागु अर्थे ।

भ्वे भ्रभ्र धा थ भभ धा = थ स्यनिगु जूसां इज्जत
 या लागी बांलाक भ्वे ज्या यायेगु ।

म

मधि पसलेया मधि नये मयो = थके यक्को दयाच्वंगु
 बस्तुली स्वस्वं हे अभिरुचि ह्यजुया वनिगु; दुम्हेसिया नये
 मयैगु, महुम्हेसिया नये दैला धैगु आशा दया च्वनिगु ।

महुथाय् अलमा नं सिमा = छुं वस्तुयागु अभावे
 मामुलिगु वस्तुनं नं मूल वस्तुयागु ज्या बीगु ।

मतिना महु मिजं दोहँ नवो =

मन चंगाया अखुं चा गंगा = शुद्ध मन दुम्हेसिनं
 न्हागु वस्तुली नं शुद्धता खना च्वनि ।

मयोह्य भमचायात मूगु कनि = सु मयोह्य ख वैत हे
 संयोगं भिंगु वस्तु लावना च्वनिगु ।

मचाखाचाया मायां चितासुख मदु = मचाखाचां
(ज्ञान गुण मदुतले) मांबौपिन्त सुख मव्यू धैगु अर्थे ।

मति मभिं माक हां न्याना सी = मति म मैका
चयोम्हेसित ओक आपद विपद वया दुख ज्वी फु धैगु
अर्थे ।

मनतते सने मफु नये धुनकि दने मफु = न्याथे यासां
ज्याखें जू ठगे याना ज्वीगु ।

मग्नाह मनुषात हतियार म्वा = साहस दुम्हेसित
हतियारयागु आवश्यक मदु ।

मभिं नं सख स्वो, निं नं मस्वो = मभिंगु ज्याखें थगु
कुतया परम्परा स्वया वैगु, भिंगुलिं मखु ।

मयोम्ह कलाया सास नगो = मयो धैगुया पाखें घृणा
यायेगु दोष उत्पत्ति ज्वीगु ।

मचा ज्वी छह ल्यायम्ह ज्वी निक =

मख्वेकं जकं मामं दुरू त्वंकिला = म्हुतु पाक जुया
चवना ज्याखें ज्वी मखु ।

मनचा जाकि कलिचा सिं = मितां ल्बोगु; गरीबीया
अर्थे नं ।

मभिं नया यसं दी =

मतिना यानाम्ह पुता भन स्यनि = मचाखाचायात
आपा लालना यातकि (हेर विचार यात कि) भन स्यनि ।

मनूया तनु सिये मानि छन्हु = छन्हु सकलें सी मा
धैगु अर्थ ।

मजागु धंप व्हाका व्हाका सं = अरूण्यागु लक्षण
व्यनिगु; अपरिपक्वता व्यनिगु ।

मचाखावा खना कुचा मलानालि विचा = न्हापा हेर
विचार यायेत कुचा, लिवा पश्चाताप याना व्यर्थ विचा ।

मलातले लाकेगु लाके धुनेवं काकेगु = थगु बसे मला-
तले मवोतले हेकेगु अले थगु बसे वेवं थगु स्वार्थ ज्या
यायेगु ।

मयोम्ह भौया ग्वालि तज्या = मयत कि दोषया
उत्पत्ति खने दयेकेगु ।

मनी भिसा सिकाय् गति दै = मति भिसा गति न
दै धैगु अर्थ ।

मज्युम्ह मनू व्यू वोसां का वोम्हथें च्वों =
दीनदुखीछ मनू नं भिं या वोसां मभिं या वोथें ज्वीगु ।

मयोगुया वास मदु = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

मन त्यासा त्या मन बूसा बू = मन बल्लासा ज्याखँ
ज्वी, मन बमलासा ज्वी मखु ।

मन्हातले थगु खँ ल्हाये धुनेवं कर्किया खँ = न्हापां
थगु भिं खँ चर्चा यायेगु अनंलि लिपा कर्कियागु मभिं खँ
चर्चा याना ज्वीगु ।

मधि क्यना को लाये त्यनाला ? = लोभ लालचा
क्यना स्वार्थ सिद्ध याये त्यनाला धैगु अर्थे ।

मज्यूगु बखत सुपतनं बि जुयु = दीनदशा थिया
चवर्न बले भ्रान्ति आपा धैगु अर्थे ।

मछा मछा मातने खि फाये छा = मछा धयावं
चवन; लज्जा मदुगु ज्या नं यानावं चवन ।

मचातेसं खि फायेवं प्यो ध्यने मज्यू = निर्दोष
पिन्त क्षमा बीमा धैगु अर्थे ।

माकयात कुसि घा = मामुलि कष्ट जूवैगु छुनि छुर्थे
ज्वीगु ।

माकयात फाँसि = ल्हाती लावैगु बस्तु नष्ट भ्रष्ट याना
व्छैगु अर्थे ।

मायके कागुजा शुरु शुरु वो, मामं ज्या व्छैवते
थिकि थिकि पं = नये वले म्हुतु सा, ज्या यायेवले
घासा ल्हाति ज्या मव्यू ।

माकया पुचले खिचा ज्वाये फै मखु = एकता दुगु
समूहले याक बाक मेपि ल्वाये फै मखु ।

माकया मतिना सिमा कथं सू = आपा लालना पोषणा
जुया च्वंगु वस्तुयात भन प्यखें स्यनिथें ज्वीगु ।

मायबिलिचां तेप घयेपुयां न्हाये दैला ? = असम्भवगु
प्रयत्न यायेगु अर्थे ।

माग मदु किसि, गसि मदु फसि = नियन्त्रण मन्त
कि लालाथे ज्वीगु अर्थे ।

मामं व्छयां (स्यर्ना) कपाय् बने = धागु ज्या छता
बाहेक मेगु ज्या पूर्वक मज्वीगु ।

मायां काया = माया याना भन अख थत दुख जू दैगु ।

मा मस म्वा स =

मिखा काँन भ्वे नये खं, कस काँन भ्वे नये मखं =
भ्वे बनेथाय् तिसा वसयागु कदर ज्वीगु अर्थे ।

मिसाते म्हुतु हे बल = मिसाते बल हे हाला ज्वीगु ।

मिखा फुदँ प्वा फुमदँ = स्वे दुथें नये मदु धैगु अर्थे ।

मि पुसा व न्वापु पुसा आपा म्वा = सूक्ष्म जूसां
भयानक ज्वी यो धैगु अर्थे ।

मिखाय् लाइगु मिखा फुसी लात = तसकं दुख ज्वी
त्यंगुली भतिचा जुया फाला वन धैगु अर्थे ।

मिसाया तिसा बरेजुया नसा = सुं छम्हेसित छुं छगू
वस्तुयागु ज्वीगु आवश्यकतां हे सुं छम्हेसित पेशायागु
ज्या जू वनेफु; छम्हेसियागु इच्छां मेम्हेसिया आस्दानी
ज्वीगु पेशा दया च्वनि ।

मिखा कां न्हावले द्रांग = मिखां मखंह मनु अक्सर
याना छुं छता आवाज नं थारान्हू ।

मिखुं चा हालां छु याये, ग्वंग हासा सि काये (द्यो
तुई) = सरोकार दुम्हेसिनं ज्या यासा का ज्या ज्वी ।

मिखुं चा हालां नं (आकाश) सनि मखु =
गुह्य कारणी ख वयागु पाखें ज्या ज्वी, मेपिं पाखें मखु ।

मि मदेकं कुँ वै मखु = न्हागु खँया उत्पत्ति ज्वीत नं
कारण मा ।

मुस्या छमले गुता वान्या = अति लोभी धैगु अर्थे ।

मे ग्वोतूथाय् सकले दु, मनु ग्वोतूथाय् सुं महु =
नये दैगु ज्याय् सकलें मुनिगु, नये मदैगु ज्याय् सुं नं मदैगु ।

मेपिनि किसि गल धका धैमा गये मज्यू = करपिनि
थथे यात अथे यात धका आधार महुगु नकल याना ज्वी मज्यू

मेपिके सि ब्वाँयजूगु खं,थके फ़ै ब्वाँयजूगु मखं =
 थत जुया च्वंगु छुं विचा मयासे करपिन्त जुया च्वंगु जक
 विचा याना ज्वीगु ; स्थूलयागु उपेक्षा याना सद्म यागु
 चर्चायाना ज्वीगु ।

मे नाप सा खुसि छी फ़ैला? = निपुणम्ह नाप निपुण
 मज्ज्हेसिनं प्रतियोगिताय् ज्वी फ़ै मफु ।

मौकाय् ज्या ब्यूसा पासा = सच्चा मित्रता परिक्षा
 ज्वीगु अर्थे ।

मंका धिका स्वार काय् = मंका याना ज्या यात कि
 फुकं स्वाहा ज्वी धैगु अर्थे ।

मंका फ़ैने धाँज् मन =

मांयागु दुरु त्वनां मगा अबुयागु पुलिक्कवेँ चुचु
 प्या = असन्तोषि ज्वीगु या अर्थे ।

मां पासा दुरु ब्वसा = प्रसंगे मवंगु ज्या खँ ।

मां बी नं मानि च्यो च्वमे नं मानि = स्वखँ प्यखँ
 हानी नोकसान ज्वोका नं दुःख सी मालिगु ।

मां ब्वा मदुम्ह मचा, भात सीम्ह मिसा, कत्ता सीम्ह
 मिजं लोके हने थाकु = नियन्त्रणे हये मफैगु अर्थे ।

मां मली ब्वाजु ली = सरोकार तोता बेसरोकारे ज्वीगु
अर्थे ।

मां नम्हैसिनं मचात बांकि तैला ? = मूल हाहे स्यंके
धुंकूम्हं कचावचा बाकि तैमखु धैगु अर्थे ।

मांया समा समा म्हायया क्वेँला क्वेँला = मचा
खाचात अजोगती लासां मामं मिखां तिसिना चवनेगु ।

मांम मिखा ज्वेपीम्ह म्हायम्ह लसं बयेपीम्ह =
मां व म्हाय निम्हं त्वोपिं (चरित्रहीनगु ज्या खँब्)

मिं नया मफू कुं नया फू = मागुलिं नोक्सान मजू,
म्वागुलिं नोक्सान ज्वीगु ।

मिं पूया वा मी पनेमा = विषयागु वास विष हे
धैगु अर्थे ।

मैचिया अबुं जा ताना हैगु शुरु शुरु वों = ज्याजि
याये म्वाक नये जक दसा थाउंसे चवों ।

मैचा बेश्या धाये मते =

म्हस्यूम्ह खुं ज्यू कायेयो = दुष्ट मनूतसें रीस इबि
तथा अनेक शंका याना परिचित व्यक्तिपिन्त म्वाकं दुःख
बीयो ।

म्ह ग्वाराया बय्सं खँ ग्वारा तग्वारा = ज्या स्वया नं

खँ जक आपा ।

म्हकि चातुलं दुग चातुलि मखु =

म्हयासिं स्वया पूंसि न्या = तथा च्वंपिसं दुख बिल
धयां करकियाथासं वोपिन्सं भन दुख बीयो ।

म्ह नं याउँ प्रा नं याउँ = ज्यू हलुका धैगु अर्थ; छुं
खँयागु नं भार महु धैगु अर्थ ।

म्वाकनं वया आ गथे याये = पश्चाताप यायेगु अर्थ ।

म्वाम्ह मनूया पञ्जाय लायेवं सीका = हारांस्वोम्ह मनूया
वशे लातकि दुख सी मालि धैगु अर्थ ।

म्वाना जक च्वनेमा छु छु स्वे दैतिनि थें = म्वाना
जक च्वन धासा भविष्ययागु आपलं ज्या खँस्वेदै धैगु अर्थ ।

म्वाकं गुं हालि मखु = अकारणे सुं हालि मखु ।

म्वाकं सुं हाले मत्यो = विनाकारणे नो वाये मज्यू ।

म्हुतुसि स्वया वा प्यहाँ नो = खँ स्वया नं खँयागु पुसुलु
चयान आपा ।

म्हुतु न्या ज्या मन्या = खँ जक आपा ज्या छुं मजू ।

म्हुतु पिचु नुग वचु = पिने स्वेत्रले उदार थें च्वोंसां
हुने अनुदार ।

म्हुतु कमिया उबाम म्वा = खँ जक सयेका ज्या मयासे
नयेगु अर्थ ।

भटुतु दयेकं ह्रासं ल त्वने माला ? = कारणं ज्या खँ
मयासे अकारणं ज्या खँ यायेत स्वेगु अर्थे; स्थस्वखंक तप्यंगु
लँ तोता, बेकोगु लँ ज्वों ज्वीगु ।

भटुत्वी छे' बू न्ह्यो = भटुतुयागु लागी (प्वायागु लागी)
न्ह्यागु वस्तु नं फुना वने फु ।

भटू छयूसा ल्हाते मब्या, तोतूसा पृथ्वी ब्या =
वास्तवे, सूक्ष्म खनेदुसां विस्तिर्णता ज्वी फुगु अर्थे ।

य

यम नम्ह यसं ली = गुह्यसिनं धाल वं जकं स्यू ।

यथा राजा तथा प्रजा = राथे जुजु ख अथेनतुं प्रजात ।

यथा नाम तथा गुण = नांयात ल्वेक गुण नं ल्वोगु
अर्थे ।

यमराजयात दोष मदु = काल गतिं प्राण वनिगुली
यमराजयात दोष मदु ।

ययेमा मयेमा जि थयार्थे यायेना = करपिनि योसां
मयोसां थमं धैथे जिद्धि याना ज्या खँ याकेगु ।

यातले गुण जपुतले द्यो = थमं याना चवने फतले गुण
तथा थमं भावना याना चवने फतले द्यो क्षणिक रूपं जुया

चवनिगु ।

येँ जुजुया ज्या सना ख्वपे जुजुयाके ज्याला =
छम्हेसियागु ज्या याना मेम्हेसिके ज्याला का ज्वीगु; अप्रसंग
ज्या खँ याना ज्वीगु ।

येँ जुजुयागु माना नया ख्वपे जुजुयागु चाकरी =
छम्हेसियागु निमक नया मेम्हेसिगु ज्या याना ज्वीगु ।

योसा आकुल आकुल मयोसा ह्य् खिचा = थत
यतले प्यार याना ज्वीगु, थत मयल कि घृणा याना ज्वीगु ।

योया च्यो =

योसा माकु मयोसा फाकु = अभिरुचि अनुसार सा
मसा ज्वीगु ।

योम्ह तयेथाय् महु, मयोम्ह च्वनेथाय् महु =
योम्ह तसकं सम्मानित ज्वीगु, मयोम्ह तसकं अपमानित ज्वीगु

यो व त्यो पा ला = निगुलिं पा लावैगु (थत योगु नं
थत ज्यूगु नं)

योम्ह यिं मयोम्ह मयथिं = यो मयोया तसकं पाक
अन्तर जुया चवनिगु ।

र

रानी याये धातलें कनि जुल = भिका च्वे छ्वे धयां
अख मभिका के लावन ।

राम च्वोथाय् अजुवा, ज्यापु वोथाय् बजिचा = पात्र
स्यया थाय्यागु गुण जाहेर ज्वीगु ।

रीत नं मात खँ ज्हाये दयेव गा = थथे अथे धैगु छुं
मसीका खँ जक ल्हाय् दय्वं गा धैगु अर्थे ।

रोगिं फवनं पाउँ बैद्यं विलं पाउँ = निखे पाखें नं
ल्वेक ज्याखँ पा ला वैगु; गथे धाल अथे जू वैगु ।

ल

ल त्वने माम्हेत्रिया वुंगाचा मा वनेमा = थत छु
वस्तुयागु आवश्यक जुल व वस्तु प्राप्ती यायेगु लागी थमं कर्म
नं यायेमा ।

लहिना खिचां न्यायेदौ = थमं गुण याना लहिना
तैम्हं नं अवगुण याये यो धैगु अर्थे ।

लज् च्वंगु सुपया हे अवसर वो = न्ह्यार्थे जागु वस्तुयानं
उपयोगी सिद्ध ज्वीगु मौका वो धैगु अर्थे ।

ल जक दायकां ताकी मखु, खँ जक न्यायकां जा ब्वी
मखु = खँ सुवाजक जुयां छुं ज्या ज्वी मखु ।

ल मत्वसे बभाँत्वों = छता ज्या मयासे सिता ज्या
यायेगु ।

ल लिना डयाँ वनि = थत गुगुली आधार दया च्वनि
उकी हे ज्वीगु ।

लब्खि फाये कत दुप्पवाये = भव थासे थये याये धैगु
विचा मयासे करपिन्त नापं आघात यायेगु ज्या ।

लसि सिबे बसि सा = थत कतिलागु खँब् समर्थन
यायेगु अर्थे ।

लाय् मदु पस कला मदु सस = छुं ज्या ह्यले मजू
धैगु अर्थे ।

ला नं न्यो खिचा नं न्यो = छुं सार प्यहाँ मवैगु
प्यानुगु ज्या खँ ।

लातले भापि मफु, मलाका ब्वाँब् ज्वी = न्हापां मन्तेक
च्वना ज्याखँब् वास्ता मयासे ज्वीगु लिपा पश्चाताप याना
इतमित कना ज्याखँब् यायेत ब्वाँब् ज्वीगु ।

लाज्या मसम्ह मिसा थाज्या गनं सै ? = लाज्यां मे-
मेगु नं ज्या स्यनि धैगु अर्थे ; लाज्या मसयेकं थाज्याय्
सफलता ज्वी मखु ।

लातुं ला छु गचा (छु ग्वाचा) फाछि ला = पिने
भिथें चवोंसां दुने कैफियत जागु ज्या खँ; तौल नाप ठीक
जूसां गुण ठीक मन्वीगु ।

लायकू भभ धा कोठा भभ धा = लायकू स्यना चवोंसां
छेँ भिना चवनिगु ।

लाता धाये थ मयो बाठो धाये करपनि मयो =
ग्वाज्यो पह वैगु अर्थे ।

लाये नं ज्यू फाये नं ज्यू = निखें स्वखें उपगोग यायेज्यू
धैगु अर्थे ।

ला ला ला छुचुं फच्छि ला = दंक भा बेसाहा
लावैगु अर्थे (द्व्यंग पूर्ण)

ला नं मखं ज्यौं नं मखं = निखें द्यागु अर्थे ।

लाखि नं मध्यों ग्वंष नं मध्यों = मामागु छुं छता
वस्तु नं प्राप्त मजु धैगु अर्थे ।

लाय मदु बज्जा ब मदु अज्जा = आधार बसलाना
चवंगु अर्थे ।

लातायात केरा कानायात हेरा = छुनि छुथें ज्वीगु
अर्थे ।

लायकू मामा धा बाहा भभ धा =

लिफ स्यया ज्या यायेमा = लिपा थये ज्वी धैगु विचा
याना ज्या खँ यायेमा ।

लिस न्हेस ल्वापु खिचाया किच = सवाल जवाफ
याना आपा हालेगु हे ल्वापु पीगु ज्या खँ ख (खिचातेथें)

लि स्वया लिधनेमा = लिपा तक्रयागु नं बिचायाना
आधार ज्वनेमा ।

ली त्यो लिलाके मत्यो = क्रियायागु प्रतिक्रिया जूवैगु
(थतनतुं) ज्याखँ ।

लुखा खलुजकं हिलि कम हिलि मखु = छथाय् मजिल
धका मेथाय् वोसां कर्म हिलि मखु ।

लुफि हाय्व मां लुमं = भस भस गुण लुमना वैगु
अर्थे ।

लोकं ध्वा धलं मध्वा = सकसिनं नं येका चवने फसां
नये त्वने मफयेका चवने मागु अर्थे ।

लोभं नास्ति प्यने सास्ति = आपा लोभयाना नया
थतनतुं अपच जुया सास्ति ज्वीगु ।

लै तपो व्वाखा तिस्वा = छुं रोक तोक मडु धैगु
अर्थे ।

लंपिचां ग्वया मापिचां धुंके = छता ज्यायागु ग्वसा
ग्वया निता ज्या सिद्ध यायेगु ।

लांजुया छु भय ? = थथे यायेमा अथे यायेमा धैगु छुं
वन्दा मुम्मेसित छुं छता भय नं मडु ।

लुं लने सच्छिक मनू लने छक = मनूयागु पहिचान

छक थयेक स्वेव थव मनू शुजोह्व ज्वी धका सीकेगु अर्थे ।

लुँयात खोल म्वा = भिंगु वस्तुयात हानं सौन्दर्य
स्यनिकथं छायापा याये म्वा ।

लैयात गा लैँनं हे म्हुई = थत थमं हे स्वावलम्बि
जुया भिंके मा धैगु अर्थे ।

न्वहँचिया भर चा, चाया भर न्वहँचा = निगू वस्तुयां
परस्परे आधार ।

न्वायेगु ह्वापा जायेगु लिपा = न्हापां त्वाना लिपा
मिलाप यायेगु अर्थे ।

न्याखँहा पाखां महा = किपायति याये स तर किपायति
यानार्थे ज्याखँ सिद्ध याना क्यने मस ।

न्हाहा दित कि त्वा दी = न्हियान्हियं ह्वा तुति चवला
नयेमागु अर्थे ।

न्हासाय् लुँ पाज् पाज् दु = थत मांगु वस्तु यथेष्ठ
दसां, व वस्तुयागु प्राप्तीया लागी थगु पहुँच मगागु अर्थे ।

न्हाहा हुसुलु प्वा फुसुलु = ज्या याना मजूह्व मनू द्यां
नं लाई धैगु अर्थे ।

न्हा खँ न्हा मखु कि न्यना खँ न्हा = तथ्यपूर्णगु
खँ तोता निराधारगु खँ ह्वाना ज्वीगु ।

न्होये नं मज्यू नुने नं मज्यू = निखें ज्या मझिगु अर्थे;
वीचे लाना कष्ट ज्वीगु अर्थे ।

न्हःसाय् वनां लुं मखं, छेँ वयां मिसा मखं = लिखें
नोकसान व बर्बादी ज्वीगु अर्थे ।

व

व बैरि श्व बैरि न्वे बैरि = दकस्तिबे मूलह्य शत्रु रोग
ख धैगु अर्थे ।

वस कांया भ्वे कां = बांलाक वस्तु पुने मखंमे सिया
शरमं भ्वे नये मखं धैगु अर्थे ।

वनेले बोहचा, वयेबले कोचा = भेष हिला ज्वीगु
अर्थे; न्हापां बांलाका, लिपा बांमलाका वेगु अर्थ ।

वनेबले हुरुहुरु वयेबले सुतुपुतु = वनेबले हथाय्
चायेगु, वयेबले गखंसे च्वंका वेगु ।

वल नल फसि का = न्हायबे नं द्वालुसे च्वंक वहे ।

वहे मुलुया वहे सुका = स्वेबले परिवर्तन थें खने दसां
वास्तवे छुं हे पागु मखु ।

वा चिकं वे मज्यू = नोकसाना आपा ज्वीगु अर्थे ।

वा पिना व्छ लये दै मखु = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

वाति भयगचाय् ल तया ठलिजा थुलिजा मदु =
वास्तवे भतिचिया आपा गर्व यायेगु; छुनिछु थेंगु ज्या ।

वांनं तुसि ख्वीगु जशानं छेँ ख्वीगु = गूप्चूप जुया
तना मनिगु ।

वास्याम्हेसित कयगु बजि = मत्वोगु ज्याखँ: मर्का पर्का
विचा मदुगु ज्याखँ; छता माथाय् मेता नकेगु; पचय् साये मफै
कथं नके ब्वनेगु; म्हंचायके कथं नकेगु ।

वा वोगु मचा व्यंगे फवोचा = तसकं वा वेधुंकल धैगु
अर्थे ।

वा को कुर्यां दुसि व्छीला ?

वेँयागु देशे केँयागु जात्रा = त्वेक ज्याखँ ज्बीगु;
विचित्रपना खने दैगु ।

बोसा छलाय मनोसा निलाख = बोसां ज्यू तर
मनोसा मन ज्यू धैगु अर्थे ।

वोंहसिया सँ च्वोंहसिया छेँ = छेँ च्वोंम्हेसिया
हुनिछुथें, प्यहाँवोंह गन थ्यंके धुंकल ज्बी धैगु अर्थे ।

स

सले स्येँके मज्यू दोले ककाये मज्यू = थवा दसां थवा
सर्च यायेत नुग स्याका ज्बीगु अर्थे ।

सयां चोने खि कै (सयां स्वोथाय् खि की) = आपा
जान्ने जुया जुलकि ममि जुया वया च्वनिगु ।

स त्येँ त्येँ वपि लिगि लिगि = ह्यय् छुं हे मदे धुंकूसां
हाले बलाना च्वनिगु ।

सल चीगु नया तिक मनु चीगु लज्ज्या सरम =
सिकलं सलयात ची थेंनतुं; लज्ज्या शरम धैगुलिं मनूयात
चिना तै धैगु अर्थे।

सकसियां चाया झुतू ला ख नि = आखिरे सकसियां व
हे अवस्था ख धैगु।

ससा भ्वे मससा ल्वे = ससा बांलाक नये दै, मससा
ल्वे ज्झीका च्वने मालि।

सज् सच्चि फै सच्चि नये फु

सपिं भतिचा ग्यों = सस्यूपिं मनूतेत नेहोरे याये थाकु।

सतीगु तीर्थ हेला = न्होनेसं दुगु वस्तु धृणाया अन-
भिज्ञ जुया च्वनिगु।

सकतांया वास दु मयोया वास मदु = मयो धाल कि
मयोगुयात येकेगु वास मदु।

सकले थकालि सकले ककालि गुवले ज्वी = समाजे
थाहाँ कहाँ दया हे च्वनि धैगु अर्थे।

सकियां वहे भा ध्योयां वहे भा = थिकेगु वस्तु नं दंक
लाके थें मोल यायेगु अर्थे।

सह यासा सहस्र गुण = सह याना च्वने भिं धैगु
अर्थे।

सलया द्विपं तथ्वासा वयात जक हे = सुयागु ख दैत
जक हे ज्यालगे जू धैगु अर्थे ।

सदा नं खुसि बा वै मखु = सदा नं ध्यबा द्रहाँ वया
चवनि मखु ।

सास दतले आश दु = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

साख बयसं आख सा = मेगु नयेगु वस्तु स्वया नं,
विद्या उपार्जन याना नयेगु भि धैगु अर्थे ।

साया घा कोखं मस्यू = कोनं सायात घा याई तर वं
सायात घा जुल ज्वी धका मस्यू ; पर दुख सीके मफैगु ।

सार्किं सा सीमा धयां सी ला ? = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

सा भि नये सकसियां यो = सागु भिंगु नया ज्वीगु
सकसियां यो, मभि सुयां यैमखु धैगु अर्थे ।

सा कुबिया लाय्कू चिउता = छता ज्या याना मेता ज्या
यागु धन्दा ; बेसरोकारगु चिन्ता ज्वना ज्वीगु ।

सालां चोमबू पालां (धयनां) प्येमदं = न्हात्थे यासां
निर्णय मज्वीगु अर्थे ।

सा व मे निम्हं नाषं खुसि छी फ़ैला ? = सायाके
छता गुण मे - के मेता गुण तसर्थ निम्हं छगू प्रतियोगिताय
(खुसि छीगु ज्याय्) वने फ़ै मफु ।

साक नये धातले ति फुक बज् वा = साक भिक
यागु ग्वसा ग्वया चवतले बर्बाद जुया चवनिगु अर्थे ।

सिस सिमा यो गुईषा (क्वञ्ची) = गुणवान विनम्र
ज्वी धैगु अर्थ ।

सिना च्वे च्वोम्हेसिया वय्सं सिमा के च्वोम्हेसिया
इकु = सरोकारह मनुया छुं खँ मनुसां बेसरोकारह
मनू चिन्तित ज्वीगु ।

सिमा स्वया भंग ज्वी = दोष याना ज्वीमा धैगु
अर्थ ।

सिलु थ्यो कुसा दोलखा थ्यो मिसा = छुं ज्याख्यले
ज्वी मखुत धैगु अर्थ ।

सिमा छमा पाउँलं गु नापं पाउँ ज्वीला ? = छह
मभि जुलं सकलें मभि ज्वीला धैगु अर्थ ?

सिकमिया स्थाने भ्राथ = ज्या सह मनुया भन थगु
छेँयागु बेचास्ता ।

सिथं वोझ सिथं सिथं, दथुं वोझ दथुं दथुं =
गुगु लं जुल वडे लैय् लाना च्वनिगु अर्थ ।

सिक्कोसित कनेगु मसिक्कोसित गनेगु = खँ पिज्वैगुली
निषेध यायेगु ज्या ।

सीम्हेसिया मिखा तग्वो (सीम्ह कायया मिखा
तग्वो) = सीम्हेसिनं नं भन व थव धका म्हैगु ।

सी मिं दुया फवी, मनू छुन्ना जुया फवी

तीला म्मायेला झाकां पिने वायेला = सीनं मफु
म्माये नं मफुर्थे ज्वीगु अर्थे ।

सीनं मफु म्माये नं मफु = नी गेलाना दुख सीगु अर्थे ।

सुपोलचे गजू आयेम्मा = सुगोलचे गजू आनाया अर्थ महु

सुयां नख सुयां अल = सुयां सुख सुयां दुखः सुयां
मने स्थां हो सुयां मने खबि वो ।

सुकुपौ छँयात सँभया = मल्लैकथं उखलँ ज्वीगु ।

सूयां मबूनिबले वंघला न्हाये स = बाटो खँ हाना
थ दोने लावेगु ।

सूयां छह पाळुयां छह = वहे समानता धेनु अर्थे ।

सूयोयात थुकलं बियां थ ख्वा छपातं ई = थतनतुं
हानिकारक ज्वीगु ज्या ।

सूयोयात ल्हाहा तथा गुलि त्वो प्वी ? = असम्भवगु
ज्या गुलि याना च्वनि ।

सोह्ने साला एका = पायछि जुया च्वंगुली भन पायछि
जुया ज्या सिद्ध ज्वीगु ।

संवागु गं ख्वाँज् ख्वाँज् न्याई = मभि ज्वी धुंकूयागु
कुतक्षण बया च्वनि ।

सांगाया हतं फय वो = छुं छगू छिद्रनं अनर्थ हयेकु ।

सांगाय् सँगु न्ययां व्याके थाकु (सँ न्ययां सह
मजू) = निर्वाह मजूगु ज्याखँ ।

सिं पुलां जुल कि भ्वावो ज्वी, मनू पुलां जुलकि

अवार उवी = पुलं जलसे स्यतावनि धैगु अर्थे ।

सिंगु गुं खने दक जिगु बुँ = तथ्य मदुगु खँ हाना
हक मगागु वस्तुली दाबी यायेगु ।

खयां स्वैथाय् खि क = न्हाथाय् नं मभिं जूवैगु अर्थे ।

खकं क्येँ नया द्या धका = दुने फुसुलु जूसां पिने
रवाफ क्यनेगु ।

खये गुज्जु नये चुत्रु = पत्या मजू कथं नये बला खने दैगु
स्यताय्पूसा माक हे प्याखं ल्हुयेस = यान्ता मसैगु छुं मदु
शीनिता लक्षण ला हिं हिं च्यांला = नां बांलाया प्या च्यांला
स्यूपिं तरेजुल मस्यूपिं परेजुल = मस्यूपिं मन्तूत पार उत्रे
जुल, मसिं मन्तूत अर्थे प्वता हल ।

खे सुन्दरी मन कपति = स्वेवले गुलि बीथं तर दुने
मन कपति ।

स्वेवले माकया नयेवले त्माकच = स्वेवले गंसि
सां यक्को नयेकु धैगु अर्थे ।

आद्ध याये अपु निसला बी थाकु = मूलकने स्वया नं
उयकर्म यागु ज्वाखँ थ कु धैगु अर्थे ।

ह

हलू धावेलि कुति न्याये मा ला ? = संकेत दसेलि
हानं अर्थ बोव यान्ता चवनेगु छुं प्रयोजन मदु धैगु अर्थे ।

हज्यां ब्यां खाया ब्यां हज्पूया मब्यां = अवलहं केगु
ब्या याइम्हेसित थाकु धैगु अर्थे ।

हलिमहिं वे धा कलिमहिं वे धा घनेबले फलिबाय् =
थये अथे धका न्हाथे धासां आखिरे दुखया दुखनतुं ।

ह ला ह सिमाया ह = वा खनेदसां वास्तविकता मदुगु
हचां वोगु पचां वन = अखें वल मेतां वन; सिंति वोगु
अर्थे फुत ।

हलं वोपिं मचात फलं फलं = बर्बाद जुल धैगु अर्थे ।

हलू ज्वी ज्यू चि ज्वी मज्यू = हलूया अपगाल मदु
चिया दु धैगु अर्थे ।

हलं वोगु फलं यंकल = अर्थे वोगु अर्थे फुत ।

हा खिचां उस्त न्याई मखु = वचनं कडा जूसां ज्याखं
ला मस्यंकू धैगु भावे ।

ह हू याये ल्यो न्द्योने वने मत्यो = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

हा भिसा ह भिनि = मूल भिसा का मलं उत्पत्ति
ज्वीगु नं भिनि ।

हाराँख खना राम गया = दुष्ट खना न्हाथें जल्ल बलाह
पुरुष नं गया ।

हाकु बाकिया हेमा धिके जिगु क्षमा = लोभ क्यना
क्षमा फवनेगु उपाय ।

हाकु नम्हेसिनं हाकु खिफाई = कैफियत दुम्हं कैफियत ल्है

हापु मखंम्हेसिया हज्ला भ्वे, लुच्चाया पस्ता भ्वे =
मदुपिनि भन साभिं नये दैगु ।

हाराँ खना नारां गया = हाराँख खना शान्त पुरुष गया ।

हाल्ल हाल्लानतुं च्वनि = हाल्ला च्वोम्हेसित हायूकां ति ।

हाहिल्ल त्याई = हातेफुल्ल त्याई धैगु अर्थ ।

हिरा हे मन्तसेनि केरायागु छु खँ = किमति । वस्तु हे मन्तसेनि, मानुलि वस्तु मदुसां छु खँ जुल ।

हिया नं मव्या जाया नं मव्या = न्ह्यार्थे यासां कलङ्क (दाग) व्छे थाकूगु अर्थ ।

हीक पालुक मन्ता फच्छि तये, मचातेसं नये मफेका जिं निं आषा नये = स्वार्थतां थ कतिलाकेगु ज्या ।

हं धाम्हं खापा चायेके मा = सुनां खगु खँ हात वंतुं कष्ट सं.मा ।

हंग्वा ज्वी धुसैलि मिया छु भय = निं मज्जीकं हंग्वा ज्वी मखु, अकें हंग्वा ज्वी धुसैलि निंया छु भय ।

हंग्वा ज्वलां तुयु ज्वी मखु = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

ह्वाय नं भझा पाये नं मझा = थये याये अथे याये धैगु छुं आँटं भाँटं मदुगु अर्थ ।

ह्वाय ध्वनां सर्ग खनेदु = अखतं कत स्यकेगु खँ ह्वाना ज्वीगु अर्थ; मखुगु खन् विश्वास उत्पन्न याकेगु अर्थ ।

न्हैयु वोसा लिधु वै = अल्ल वोसा मेह्ल वै धैगु अर्थ ।

खपुं ताहा ज्वी, ध्यानं ह्यां मज्जी =

त्रासं सास वो, आस ज्यू वो = अर्थ स्पष्ट हे जू ।

ज्ञान न ध्यान तस्यु ज्वी दयेव गा नोगि = वास्तविक ज्ञान विना भेषधारी ज्वीगु अर्थ ।

ज्ञानु ऐशा जसु मला = मिथे च्वोसां मभिं धैगु अर्थ ।

‘चवसा पासा’ या पासापिं

- १ न्याफो खां (बाखं पुच) — धूखां सायमि
- २ वेँ (गद्य पुच) — स्वम्हबन्धु
- ३ मां बौ व मचा खाचा (अर्ति) — गोविन्दलाल
- ४ त्रिवेणी (प्याखं पुच) — धूखां सायमि
- ५ संदेशया लिप्त (खण्ड काव्य) — धर्मरत्न यमि
- ६ खँत्वा व खंभाय् (वाक्यांश कोष) — सत्यमोहन जोशी
- ७ फुति फाति (कविता) — शान्तिसुरभ
- ८ नसला (नेपाल साहित्यया खापा) — प्रेमबहादुर कंसाकार
- ९ खलिल जिब्रानया छुं (बाखंचा) — न्हुच्छे सुन्दर
- १० छुं पर्यायवाची कोष — आदिबज्र बज्राचार्य
- ११ मिसा (उपन्यास) — धूखां सायमि
- १२ जयप्रकाश (महाकाव्य) — सत्यमोहन जोशी
- १३ ती (बाखं पुचः) — प्रेम बहादुर कंसाकार
- १४ अम्बपालि (नाटक) — श्रामणेर शुदर्शन
- १५ मां (उपन्यास) — केशवलाल श्रेष्ठ
- १६ हिलोबुला (बाखं संग्रह) — ओशाराम शाक्य
- १७ छुनाखँ (उखान कोष) — सत्यमोहन जोशी
- १८ धोंचौलेचियां खाखं (दन्त्यकथा) — करुणाकर वैद्य

प्रसं ने त्यपिं

- १ गळिभरया यात्रा (२ गू भागनं) — अमर बहादुर ताम्राकार
- २ पश्चाताप (नाटक) — प्रेमबहादुर कंसाकार